

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№ 11   ЛІСТАПАД   1951

Мінск, 7 лістапада года. На ўрадавай буне (злева направа таварышы П. З. Ка- н, П. А. Абрасімаў, В. Зімянін, А. Е. Кля- ў, Н. С. Патолічаў, Казлоў, С. К. Ціма- ка, І. П. Ганенка, С. Гарбуноў, П. М. цэраў, К. Т. Мазураў, М. Міцкевіч (Якуб ас).

1. Працоўныя Брэста на дэманстрацыі.
2. Вучні мінскіх школ праходзяць каля тры-буны.

Парад войск у Мінску. Моладзь Пінска на эманстрацыі.

ДА НОВЫХ ПЕРАМОГ

З велізарным патрыятычным уздымам адзначыў савецкі народ трыццаць чацвёртую гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэта была яркая дэманстрацыя адзінства савецкіх людзей, іх адданасці партыі большавікоў, бязмежнай любові да вялікага зодчага камунізма — таварыша Сталіна.

Працоўныя нашай дзяржавы прыйшлі да свята з новымі поспехамі ва ўсіх галінах эканамічнага і культурнага жыцця. Гэтыя поспехі асабліва ярка адлюстраваны таварышам Л. П. Берыя ў дакладзе на ўрачыстым паседжанні Маскоўскага Савета 6 лістапада 1951 года.

Наша краіна зрабіла новы крок на шляху да камунізма. За мінулы год узрасла і ўзмацнела яе эканамічная сіла.

Усе галіны прамысловасці дабіліся значных поспехаў. Вынікі гаспадарчага будаўніцтва за дзесяць месяцаў гэтага года паказваюць, што народнагаспадарчы план 1951 года будзе выканан і перавыканан. Прамысловая прадукцыя павялічваецца ў параўнанні з мінулым годам больш чым на 15 процантаў і ў два разы перавышае прадукцыю перадавае, 1940 года.

Сур'ёзнага росту вытворчасці дабіліся ўсе галіны цяжкай і лёгкай прамысловасці. Асабліва ўзрастае вытворчасць чыгуну, сталі. Сталі ў нашай краіне выплаўляецца столькі, колькі ў Англіі, Францыі, Бельгіі і Швецыі, разам узятых. Здабыча вугалю кожны год узрасла ў сярэднім на 24 мільёны тон, а здабыча нафты — на 4,5 мільёна тон.

Вялікія поспехі дасягнуты ў развіцці электрыфікацыі. Па вытворчасці электраэнергіі Савецкі Саюз ідзе ўперадзе Англіі і Францыі, узятых разам. З года ў год расце наша хімічная прамысловасць, удасканалваецца айчыннае машынабудаўніцтва. У гэтым годзе выпускаецца больш 400 новых тыпаў машын і механізмаў. Упершыню ў свеце ствараецца ў нас паравая турбіна магутнасцю ў 150 тысяч кіловат.

Расшыраецца выпуск тавараў шырокага спажывання. Урад па ініцыятыве таварыша Сталіна прыняў меры для далейшага павелічэння вытворчасці харчовых і прамысловых тавараў.

Новых перамог дабіліся і працаўнікі сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. За апошнія некалькі год валавы ўраджай збожжа перавышаў 7 мільярдаў пудоў. Калгасы і саўгасы, аснашчоныя высокай тэхнікай, правялі ўборку збожжавых у кароткія тэрміны і без страт, датэрмінова выканалі абавязацельствы па здачы хлеба дзяржаве і засьпцы насенных фондаў.

Паспяхова развіваецца грамадская калгасная і саўгасная жывёлагадоўля.

Па ініцыятыве таварыша Сталіна ажыццяўляецца ў нас грандыёзная будаўнічая праграма. Буйнейшыя гідратэхнічныя збудаванні на Волзе, Дану, Дняпры і Аму-Дар'і не маюць сабе роўных у свеце ні па размерах, ні па тэмпах будаўніцтва.

Разам з магутным уздымам сацыялістычнай эканомікі павышаецца матэрыяльны добрабыт і культурны ўзровень

працоўных. Найбольш яркім паказчыкам павелічэння добрабыту працоўных з'яўляецца рост нацыянальнага прыбытку. У адрозненне ад капіталістычных краін, дзе амаль увесь нацыянальны прыбытак прысвойваецца кучкай эксплуатацыйнага, нацыянальны прыбытак СССР паступае ў рукі самога народа.

Партыя і ўрад праяўляюць няспынным клопаты аб палепшанні добрабыту працоўных. У гарадах і рабочых пасёлках штогод уведзены ў эксплуатацыю мільёны квадратных метраў жыллой плошчы, у сельскіх мясцовасцях — тысячы жылых дамоў.

Рост народнага добрабыту і поспехі ў галіне савецкай аховы здароўя садзейнічалі таму, што ў нашай краіне ўдвая знізілася смяротнасць, а прырост насельніцтва за год складае больш трох мільёнаў душ.

Урад няспынна клопоціцца аб падрыхтоўцы кадраў для ўсіх галін гаспадаркі і культуры. У вышэйшых навучальных установах і тэхнікумах навучаецца 2 мільёны 720 тысяч чалавек.

У той час, калі ў Савецкім Саюзе паспяхова развіваецца прамысловасць, расце добрабыт насельніцтва, зніжаюцца цэны на харчовыя і прамысловыя тавары, — ва ўсіх краінах капітала ідзе шалёная гонка ўзбраенняў, растуць цэны на тавары, павялічваецца падаткі, зніжаецца зароботная плата, падае жыццёвы ўзровень працоўных.

Велізарны размах мірнага будаўніцтва ў Савецкім Саюзе красамоўна гаворыць аб мірным характары нашай знешняй палітыкі. СССР узначальвае лагер міру, дэмакратыі і сацыялізма. Сілы гэтага лагера растуць і мацнеюць з кожным днём, што сведчыць аб велічы непераможных ідэй Леніна — Сталіна, ідэй камунізма.

Савецкі народ настойліва і паслядоўна змагаецца за мір. Але калі амерыкана-англійскія імперыялісты расцэняць міралюб'е нашай краіны як яе слабасць, іх чакае яшчэ больш ганебны правал, чым той, які напачаў іх папярэднікаў па ваенных авантурах супроць савецкай дзяржавы.

Калі капіталісты Амерыкі і іншых буржуазных краін распачнуць новую сусветную вайну, то не можа быць сумнення, што яна закончыцца крахам самога імперыялізма. Народ патрэбуе замены крывавага ладу другім, сацыялістычным, як гэта было ў Расіі пасля першай сусветнай вайны, як гэта было ў народна-дэмакратычных краінах Еўропы і Азіі пасля другой сусветнай вайны.

Найвялікшым рухам сучаснасці з'яўляецца рух за мір. Ён хутка пашыраецца, не гледзячы на ўсякія перашкоды, якія чыняць кіруючыя колы імперыялістычных дзяржаў.

Не бываць вайне-пажару! — заяўляюць ва ўвесь галас людзі працы. Яны вітаюць міралюбівую палітыку Савецкага Саюза. Для іх Сталін — светаач міру, Савецкі Саюз — сцяганосец міру і прагрэсу, надзеі і славы працоўнага чалавецтва.

Савецкі народ з непахіснай верай у будучае працягвае сваю стваральную работу. І ніякая сіла ў свеце не можа затрымаць яго пераможнага руху ўперад, да канчатковай перамогі камунізма.

Токар Тамара Каралёва

Токар Мінскага аўтазавода комсамолка Тамара Каралёва.
Фото К. Якубовіча.

К Алі з заводскім гудком скончыўся рабочы дзень, комсамольцы сабраліся ў ленынскім пакоі.

— Сёння наш сход будзе вельмі кароткім, — сказала комсамольскі арганізатар Тамара Каралёва. — Вы ўсе чыталі пісьмо работнікаў прамысловасці нашай рэспублікі да таварыша Сталіна і ведаеце аб вялікім абавязацельстве аўтазаводцаў — выканаць гадавы план да 21 снежня. Давайце падумаем, што мы павінны зрабіць, каб стрымаць слова, дадзенае правадыру.

Пытанне было такім блізім і хваляючым, што выказацца жадалі многія. Кожны гаварыў аб сабе, аб сваіх абавязацельствах, аб неабходнасці ліквідаваць непаладкі ў рабоце і дабіцца, каб цэх шасі ў бліжэйшы час стаў цэхам калектыўнай стаханаўскай працы.

Выканаць слова, дадзенае правадыру, даць вялікім будоўлям кунізму больш машын! Можна сказаць, што гэтай думкай жыве цяпер кожны работнік вялікага аўтазаводскага калектыва. Да гэтага заклікаюць лозунгі і плакаты ў цэхах, заводская і цэхавыя насценныя газеты.

Гэтай думкай жыве цяпер і скромная дзяўчына комсорггрупы Тамара Каралёва. На двух такарных станках яна апрацоўвае крышку і поршань цыліндра адкідаючага механізма аўтамашыны-самазвала. Назіраючы за яе работай, адчуваеш, як дорага дзяўчыне яе прафесія.

— Станок любіць, каб за ім, як за дзіцём, даглядалі, — павучае яна сваю вучаніцу Аляксандру Верыну (трэцюю вучаніцу за гэты год), якая нядаўна прыехала з вёскі.

— Не мітусіся, у нашай справе мітусня — вялікая перашкода.

Тамара вучыць таварышоў на асабістым прыкладзе. Прыходзіць у цэх задоўга да пачатку змены. Не спяшаючы, усё падрыхтуе, праверыць. Горача і нецярпліва адносіцца яна да непаладкаў. Адноўчы электрастанцыя на кароткі час спыніла падачу энергіі. Абурэнню Тамары не было канца.

— Хіба можна так працаваць? І ў такі час, калі кожная хвіліна на ўліку!

... Зал тэатра оперы і балета перапоўнены. Сюды, на Рэспубліканскую канферэнцыю прыхільнікаў міру, з'ехаліся прадстаўнікі ўсяго беларускага народа, каб ва ўвесь голас заявіць аб сваёй рашучасці змагацца за мір ва ўсім свеце. Удзельніца канферэнцыі Тамара Каралёва ўважліва слухае прамовы. Дэлегаты гавораць аб мінулай вайне, аб барацьбе савецкага народа за мір...

Вайна! Яна запомнілася на ўсё жыццё. За тры дні да пачатку вайны ўсёй сям'ёй прыехалі яны да бабуні ў Калінінскую вобласць. Бацька, палкавы камісар, атрымаў водпуск. Як рада была бабуня гасцям! Якія захапляючыя планы на гэты месяц будавала Тамара з сёстрамі і братам! Разам хадзіць будучы ў лес, збіраць ягады, а там і грыбы паявяцца.

І раптам — вайна... Тамары 13 год. Яна старэйшая ў сям'і. Як дарослую, бацька прыскае яе да грудзей і гаворыць: «Будзь малайцом, Тамара!»

Хутка яны эвакуіруюцца ў Курганскую вобласць. І туды, у далёкі Лапацінскі раён, прыходзіць жудасная вестка. Пад Ржэвам смерцю адважных загінуў бацька. Страшнае гора звалілася на маці, на ўсю сям'ю.

Але дзяўчынка памятае словы бацькі: «Будзь малайцом, Тамара!»

Яна скончыла рамесніцкае вучылішча і засталася там працаваць намочнікам майстра. А калі Тамара даведлася,

што ў Мінску ёсць аўтамабільны завод, яе пацягнула ў родныя мясціны, дзе да вайны яна пражыла сем шчаслівых год. На аўтазаводзе дзяўчына навучыла такарнаму майстэрству сваю сястру Зою. Цяпер і ў Зоі ўжо ёсць свае вучні.

Тамара ведае, што мір будзе захаваны і ўмацаваны, калі народы возьмуць справу захавання міру ў свае рукі. Так сказаў Сталін. І яшчэ адно ведае Тамара: сумленная стаханаўская праца — дастойны ўклад у справу міру. Да верасня яна выканала 12 месячных норм. З прыняццем пісьма да таварыша Сталіна Тамара абавязалася даць да канца года 20 месячных норм.

... У Тамары ёсць адна заповітная мара. Ёй хочацца сваімі вачыма ўбачыць ужо закончаныя сталінскія будоўлі камунізма, пабываць на Аму-Дар'і і на Волзе, на Куйбышэўскай і Кахоўскай гідраэлектрастанцыях. Вось едзе яна ў адпачынак па вялікай рускай рацэ на быстраходным паражодзе. Разам з сяброўкамі аглядае красу і гонар савецкага народа — лепшую ў свеце Куйбышэўскую гідраэлектрастанцыю.

Экскурсавод расказвае аб пафасе мірнай працы савецкіх людзей, аб грандыёзным размаху пераўтварэння прыроды, аб мільярдах кіловат-гадзін электраэнергіі, якую станцыя дае Маскве, Куйбышэву, Саратаву. З натхненнем гаворыць ён аб усенародным укладзе ў сталінскія будоўлі камунізма, аб велізарнай данамозе, якую аказалі будаўнікам станцыі ленинградцы сваімі турбінамі, масквічы — электраабсталяваннем, уральцы — крочачымі экскаватарамі, мінчане — магутнымі шматтоннымі самазваламі. Тамара з шырока раскрытымі вачыма слухае экскурсавода і баіцца ўпусціць хоць адзінае слова. Ёй здаецца: у яго расказе, ва ўсім, што яна бачыць сваімі вачыма, чуецца цудоўная песня вялікай творчай працы, а ў песні гэтай — голас роднага бацькі: «Маладзец, Тамара!»

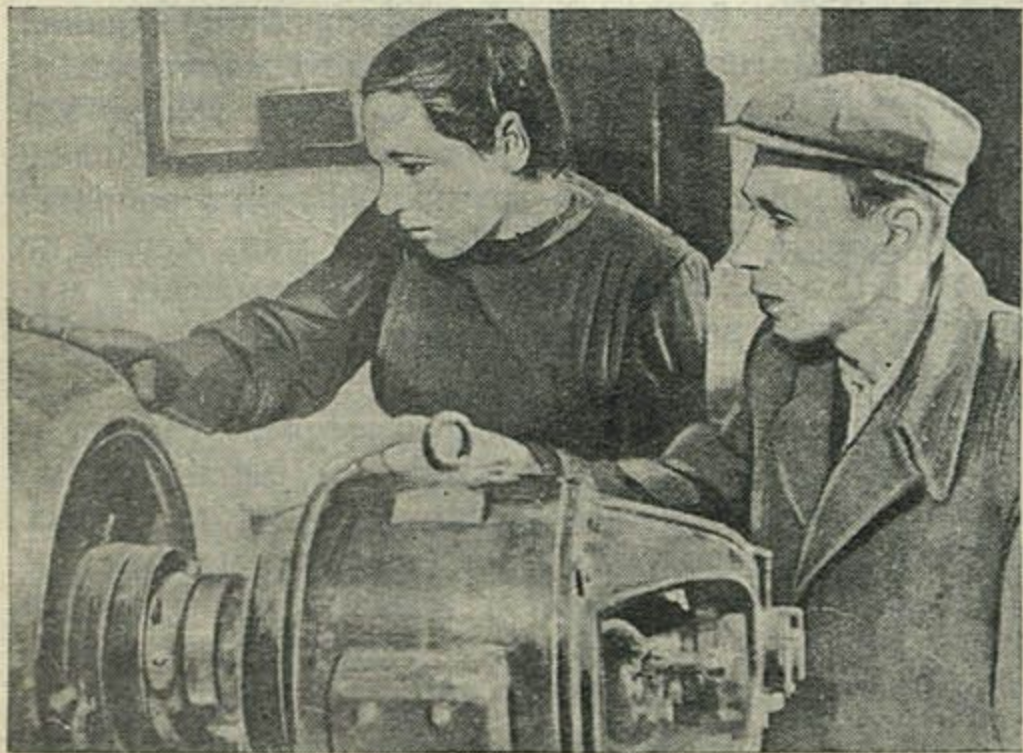
М. УЛАДЗІМІРАВА.

Барысаўская фабрыка піяніно змагаецца за датэрміновае выкананне вытворчага плана. На здымку: лепшая паліроўшчыца Ліда Дэрбан, якая выконвае план на 180 — 200 проц.

Фото К. Якубовіча.

На гідраэлектрастанцыі саўгаса «Рось» Ваўкавыскага раёна Гродзенскай вобласці. На здымку: загадчык саўгаснай гідраэлектрастанцыі А. Гусак і дзяжурная па станцыі В. Б. Поўх за праверкай цеплавога рэжыму новага генератара.

Фото Г. Тагановіча (БелТА).

Пашывачны цэх № 3 Мінскай фабрыкі імя Тэльмана выканаў план кастрычніка на 114,4 проц. На здымку: стаханаўкі Л. Пліско (справа) і А. Ашмянская аглядаюць абутак.

БОЛЬШ ДЗІЦЯЧЫХ ТАВАРАЎ ВЫСОКАЙ ЯКАСЦІ

Совецкая Радзіма, як маці, клапаціцца аб дзецях. Ёй адводзяцца лепшыя будынкі пад школы, дзіцячыя сады і яслі. У маляўнічых кутках краіны разбіваюцца піонерскія лагеры, лясныя аздаравленчыя школы. Для дзяцей выпускаюцца добрыя кнігі, кінокарціны, ставяцца цікавыя спектаклі. У цяжкія гады вайны Радзіма імкнулася забяспечыць дзяцей усім неабходным. І гэта зусім законамерна. Дзеці — наша будучыня. Зрабіць іх жыццё радасным і шчаслівым — абавязак кожнага члена нашага сацыялістычнага грамадства.

Людзі старэйшага пакалення, успамінаючы сваё горкае мінулае, прыкладаюць шмат старанняў, каб стварыць для дзяцей самыя спрыяльныя ўмовы. Муляр і будаўнік, узводзячы светлы будынак школы або дома піонераў, у першую чаргу думае, ці хопіць іх жыхарам цяпла і святла, прасторы і ўтульнасці. Абуднік і кравец думаюць аб тым, як палепшыць якасць дзіцячага абутку і адзення. Рабочы і работніца, занятыя вырабам цацак, ні на хвіліну не забываюць аб іх будучых уладальніках.

Гэтыя ісціны вядомы кожнаму. Але, на вялікі жаль, ёсць яшчэ людзі, якія абыхаваючы глядзяць на розныя недаробкі, на невыкананне планаў дзіцячага асартыменту.

Ці трэба таварыць аб той непрыемнасці, якую перажылі дзеці, прышоўшы ў школу на першыя заняткі ў старой форменнай сукенцы або ў старых чаравіках. А такія выпадкі былі. Прадпрыемствы Міністэрства лёгкай прамысловасці БССР за дзевяць месяцаў не дадалі многа пар абутку, паліто, сукенак і касцюмаў для школьнікаў. План выпуску баваўняных сукенак, школьнага абутку, дэмісезонных шарсцяных паліто для хлопчыкаў і форменных шарсцяных сукенак недавыкананы.

Яшчэ горш пастаўлена справа ў сістэме прамысловай кааперацыі. Дзевяцімесячны план дзіцячага абутку намнога недавыкананы, а летняга абутку — тэкстыльных туфелек — не выпушчана ні адной пары. Не выкананы планы выпуску валёнак, паліто, касцюмаў, сукенак. Прамысловыя арцелі абавязаны выпускаць 30 проц. дзіцячага асартыменту ў адносінах да агульнага плана ў грашовым выражэнні. Але дзіцячыя рэчы дзешавей па цане, і таму некаторыя гаспадарнікі, забываючы пра дзяцей, выпускаюць асартымент выключна для дарослых, загадзя ведаючы, што за гэтае парушэнне з іх ніхто строга не спытае.

З вялікай неахвотай пашывае дзіцячае адзенне швейная майстэрня Мінпромгандлю (кіраўнік т. Катэнка). Майстэрня імкнецца выконваць вытворчы план у грашовых адносінах, а не ў асартыменце.

Мінская абутковая фабрыка імя Тэльмана вырабляе дзіцячы абутак пераважна малых нумароў (22 — 23), зусім не лічачыся з інтарэсамі пакупнікоў. Гэтай няправільнай практыцы паасобных кіраўнікоў пара пакласці канец.

Каб пераканацца ў абмежаванасці дзіцячага асартыменту, даволі зайсці ў дзіцячы магазін № 9 г. Мінска.

Тут вы не знойдзеце самых звычайных рэчаў.

Пакупнікі пытаюць:

— Скажыце, калі ласка, рукавіцы ёсць?

— Няма.

— Шалікі ёсць?

— Няма.

— Ці ёсць чаравікі нумар 33 — 34 для хлопчука?

— Няма.

Склад магазіна завалены дзіцячым абуткам малых памераў, а для школьніка тут не знойдзеш ні абутку, ні фланелевай сукенкі, ні лыжнага касцюма, ні верхняй вопраткі. Нельга купіць і дробныя рэчы — распашонкі, пялёнкі для нованароджанага. Іх можна набыць толькі поўнымі камплектамі.

Кніга скаргаў і прапаноў у магазіне № 9 перапоўнена скаргамі. Грамадзянін Рудзько на працягу тыдня не змог набыць чаравічкі 26 нумар. Пакупнік Дуралёў, які пражывае на плошчы Свабоды, 41, скардзіцца, што доўгі час не можа знайсці ў магазіне патрэбнага памеру шапкі, і г. д.

У вялікім новым універмагу, які нядаўна адкрыўся ў Мінску, можна набыць дзіцячыя рэчы ў больш шырокім асартыменце. Але нельга забываць пра ўсю рэспубліку, якую таксама неабходна забяспечыць больш шырокім і рознастайным дзіцячым асартыментам.

Вельмі важна, каб прадукцыя для дзяцей паступала ў продаж своєчасова, без спазненняў. Абавязак гандлюючых арганізацый — сачыць за тым, каб летам магчыма было набыць для дзіцяці саколку, панамку, лёгкі касцюмчык, сандалікі, а зімой — цёплыя рэчы.

У вялікім даўгу перад дзецьмі мясцовая прамысловасць і промкааперацыя. Яны ніяк не хочуць наладзіць выпуск прыгожых, моцных і таных цацак. Даволі сказаць, што ў Беларусь — краіну, багатую лесам, — увозяцца фанерныя качалкі з Одэсы, драўляныя аўтамабілі з Рыгі, лялькі, набітыя апілкамі з Іванава. Усе завадныя цацкі таксама прывазныя. Транспарт загружаецца перавозкай з іншых рэспублік такіх рэчаў, якія можна і неабходна вырабляць на месцы.

Вялікую ролю ў стварэнні прыгожага і зручнага адзення для дзяцей павінен адыграць Мінскі дом мадэлей. Зараз ён працуе над стварэннем мадэлей для вясенне-летняга сезону 1952 года і мадэліраваннем зімовай і асенняй адзежы. Справа гонару калектыва — распрацаваць для дзетвары найбольш прыгожыя, практычныя і зручныя фасоны вопраткі з вышыўкай і аддзелкай. Нашым мадэльерам не шкодзіла-б пазнаёміцца з работай рыжскіх мадэльераў, якія выключную ўвагу ўдзяляюць дзіцячаму адзенню.

Нашы магчымасці зараз вельмі выраслі. Мы маем дабrotныя тканіны, рознастайную сыравіну, высокую тэхнічную аснашчонасць фабрык, выдатных майстроў вытворчасці. У нас ёсць усе магчымасці стварыць багаты асартымент адзення і абутку для дзяцей усіх узростаў. Задача Міністэрства лёгкай і мясцовай прамысловасці, промкааперацыі — пабаявому ўзяцца за выкананне гэтай важнейшай і неадкладнай задачы.

БАРАЦЬБІТ ЗА МІР І ДЭМАКРАТЫЮ

І МЯ Сун Цзін-лін — удавы вялікага кітайскага рэволюцыянера Сунь Ят-сена — шырока вядома не толькі ў Кітаі, але і далёка за яго межамі. Прыяцелі міру, што стаяць на варце бяспекі народаў і не навідзяць агрэсію, вымаўляюць імя гэтай цудоўнай жанчыны з любоўю і пашанай. Усё прагрэсіўнае чалавецтва сустрэла вестку аб уручэнні ёй Міжнароднай сталінскай прэміі «За ўмацаванне міру паміж народамі», як справядлівук даніну павагі не толькі да самой Сун Цзін-лін, але і да ўсяго вялікага кітайскага народа, за вызваленне і шчасце якога яна змагаецца ўжо звыш сарака год.

* * *

Маладосць Сун Цзін-лін супала з вялікімі рэволюцыйнымі выступленнямі кітайскіх народных мас. Гэтыя падзеі адбыліся пад уплывам рускай рэволюцыі 1905 года і прывялі ў 1911 г. да падзення іншаземнай маньчжурскай імператарскай дынастыі. Новы рэспубліканскі ўрад, створаны ў выніку гэтых падзей, узначальваўся правадыром шырокага дэмакратычнага руху, які разгарнуўся ў краіне, — доктарам Сунь Ят-сенам.

Сун Цзін-лін прыйшла ў гэты рух маладой дзяўчынай. Усю палымянасць юнацкага сэрца яна аддае справе барацьбы за вялікія ідэалы вызвалення сваёй шматпакутнай радзімы ад тыраніі іншакраіннага імперыялізма і ўнутранай феадальнай рэакцыі. З першых дзён утварэння рэволюцыйнага ўрада Сунь Ят-сена яна працуе ў апарате гэтага ўрада як адна з давераных яго супрацоўніц, а калі Сунь Ят-сен вымушан быў пасля паражэння эміграваць, яна едзе разам з ім. У 1915 г. яна становіцца яго жонкай і непасрэдным памочнікам у барацьбе, а пасля яго смерці — верным прадаўжальнікам лепшых яго ідэй.

* * *

Рэволюцыю 1925 — 1927 гг. — новы магутны ўздым нацыянальна-вызваленчага руху, які наспяваў яшчэ пры жыцці Сунь Ят-сена, Сун Цзін-лін сустрэла з захапленнем. Яна выступае на мітынгх, піша артыкулы, натхняе дэманстрантаў. У 1926 г. яе выбіраюць членам урада і членам ЦВК Гаміндана. Але буржуазная рэакцыя ўжо звала сабе гняздо ў рэволюцыйных цэнтрах. Спее змова Чан Кай-шы. 14 красавіка 1927 г. гэты найміт чужа-

земнага імперыялізма — амерыканскага, японскага і англійскага — робіць контррэволюцыйны пераварот і топіць у крыві заваёвы народа. Мільёны рэволюцыйных рабочых, сялян і інтэлігентаў палі ад рук гамінданаўскіх апырчнікаў.

Сун Цзін-лін

Сун Цзін-лін публікуе дэкларацыю да народа, у якой называе Чан Кай-шы агентам чужаземнага імперыялізма і заяўляе аб сваім выхадзе з ЦВК Гаміндана і з гамінданаўскага ўрада.

На поўдні супроць Чан Кай-шы ўзнямаецца паўстанне рэволюцыйных палкоў Е Тіна і Хо Луна. Сун Цзін-лін едзе да паўстанцаў і выбіраецца там членам новага рэволюцыйнага ўрада.

Але сілы рэволюцыі церпяць паражэнне. Сун Цзін-лін вымушана эміграваць. Яна едзе ў СССР.

«Адной з мэт майго падарожжа, — заяўляе яна ў Маскве, — з'яўляецца тлумачэнне грамадскай думцы свету, што тыя, хто правіць зараз у даліне Янцзы, называючы сябе прадстаўнікамі нацыянальнага Кітая, не ўправе гаварыць ад імя кітайскіх мас...

Я прыехала ў Маскву, — гаворыць яна далей, — каб выканаць завет Сунь Ят-сена. Перад смерцю Сунь Ят-сен прасіў мяне наведаць Маскву і ад імя

рэволюцыйных мас Кітая запэўніць Савецкую Расію ў тым, што мы ўмеем цаніць супрацоўніцтва яе народаў з намі ў мінулым і выказаць упэўненасць у тым, што гэта супрацоўніцтва будзе прадоўжана і ў гады барацьбы, якія стаяць перад намі ўперадзе».

Амаль 22 гады прайшлі з таго часу да вялікай перамогі кітайскага народа, якая дасягнута была пад кіраўніцтвам кітайскай камуністычнай партыі і яе правадыра т. Мао Цзе-дуна і прывяла да ўтварэння Кітайскай Народнай Рэспублікі. Для Сун Цзін-лін яны напоўнены былі суровай барацьбой, якую яна вяла разам з усім народам супроць чужаземнай няволі і гамінданаўска-феадальнай рэакцыі. Гэта была цяжкая і небяспечная барацьба. Ахраннікі Чан Кай-шы не раз пагражалі расправай Сун Цзін-лін, патрабуючы, каб змоўк яе голас пратэсту. Яна адказвала толькі гнеўнай пагардай, прадаўжаючы ў саюзе з кітайскімі камуністамі клікаць народ на барацьбу за адзінства і выратаванне краіны.

Капітуляцыя перад японскімі разбойнікамі, якія захапілі багацейшыя тры паўночна-ўсходнія правінцыі і праніклі, пры патуранні і са згоды Чан Кай-шы, у паўночна-заходні і паўночны Кітай, выклікала буру пратэсту ў краіне. Кампартыя кліча да барацьбы з агрэсарам. Сун Цзін-лін стварае ў 1933 г. Антыімперыялістычную Лігу, куды ўваходзіць найбольш смелая частка патрыятычна настроенай моладзі. Па ўсёй краіне па закліку Сун Цзін-лін ствараецца антыяпонскія асацыяцыі, якія арганізуюць баявыя антыяпонскія дэманстрацыі і мітынгі.

Сун Цзін-лін энергічна выступае за ажыццяўленне лозунга кампартыі аб стварэнні адзінага нацыянальнага фронту. З гэтай мэтай яна актыўна працуе ў радах Усекітайскай асацыяцыі нацыянальнага выратавання і публікуе таксама ад свайго ўласнага імя адозвы, у якой патрабуе аб'яднання народа для барацьбы з японскім агрэсарам і стварэння дэмакратычнага ўрада.

У краіне ў гэты час панаваў ужо жорсткі тэрор. На плошчах Пекіна, па прыкладу гітлераўскай Германіі, раскладаліся вогнішчы з кніг дэмакратычных пісьменнікаў — кітайскіх і замежных. Турмы былі перапоўнены. За малейшае неасцярожнае слова чалавек бяследна знікаў у чанкайшыскай ахранцы. І ўсё-ж голас любімай народам Сун Цзін-лін настолькі пераконваў, што ёй удалося сабраць пад сваёй адозвай паўтара мільёна подпісаў.

* * *

Перамога народнага ладу ў Кітаі дала магчымасць Сун Цзін-лін разгарнуць усе свае сілы ў якасці дзяржаўнага дзеяча. Яна была выбрана адным з шасці намеснікаў старшыні Цэнтральнага народнага ўрада. Побач з гэтай вялікай дзяржаўнай работай яна вядзе велізарную грамадскую работу, накіраваную на карысць свайго народа і на захаванне міру ва ўсім свеце. Яна — член Сусветнага Савета Міру, яна — намеснік старшыні Таварыства савецка-кітайскай дружбы, яна — старшыня Асацыяцыі Народнай дапамогі.

Справа барацьбы з падпальшчыкамі вайны і іх выкрыццю яна аддае ўвесь запал свайго палымнага сэрца, усю сілу свайго вострага розуму.

Побач з дзяржаўнай дзейнасцю Сун Цзін-лін вядзе таксама велізарную грамадскую работу ў якасці старшыні Нацыянальнай Асацыяцыі Народнай дапамогі. Варта крыху падрабязней спыніцца на гэтым.

Пасля перамогі народнага ладу ў Кітаі, урад сутыкнуўся з велізарнымі цяжкасцямі: эканамічнай разрухай, масавым беспрацоўем, голадам, дзіцячай беспрытульнасцю, паводкамі і засухамі, выкліканымі заняпадам ірыгацыйнай сістэмы, сродкі на рамонт

якой дзесяткамі год раскраваліся праджымі чыноўнікамі. Урад разгарнуў гіганцкую работу для пераадолення ўсіх гэтых цяжкасцей. Але патрэбна была і мабілізацыя грамадскіх сіл. Асацыяцыя Народнай дапамогі, на чале якой стаіць Сун Цзін-лін, і стала цэнтрам гэтай мабілізацыі. Гэтая асацыяцыя вядзе растлумачальную, арганізатарскую і культурна-выхаваўчую работу на народных будоўлях на рамонту плацін, будаўніцтву дамб, каналаў, дарог, арганізуе больницы і яслі, аказвае рознага роду матэрыяльную дапамогу.

Асаблівую ўвагу Сун Цзін-лін асабіста аддае справе дапамогі жанчынам і дзецям Кітая. І тут яна глядзіць далёка ўперад. Ёю створана спецыяльная арганізацыя — так званы Інстытут народнага добрабыту, які ўваходзіць у Асацыяцыю Народнай дапамогі. Інстытут арганізуе (галоўным чынам у прамысловых цэнтрах) рознастайныя паказальныя жаночыя і дзіцячыя ўстановы — поліклінікі, больницы, яслі, дзіцячыя палаты культуры і дзіцячыя тэатры. Іх вопыт распаўсюджваецца потым па ўсёй краіне. Многа тут зусім новага для Кітая. Так, створаны інстытутам дзіцячы тэатр з'яўляецца першым дзіцячым тэатрам у краіне. У

ім усе ролі выконваюцца дзецьмі. Тэатр мае ўласны дзіцячы аркестр і ўласную дзіцячую танцавальную групу.

* * *

Урачыстая цырамонія ўручэння Міжнароднай сталінскай прэміі, як вядома, адбылася 18 кастрычніка гэтага года на радзіме Сун Цзін-лін — у Кітаі. Перадаючы ёй залаты медаль, член Камітэта па Міжнародных сталінскіх прэміях савецкі пісьменнік Ілья Эренбург сказаў, звяртаючыся да Сун Цзін-лін: «Вы змагаліся за тое, каб Кітай з вотчыны чужаземных разбойнікаў стаў аплотам свабоды і міру ў Азіі. Я перадаю медаль з ізабражэннем Сталіна — жанчыне, якую ганарыцца Кітай. Гэта адно са сведчанняў той любові і глыбокай павагі, з якімі адносяцца да кітайскага народа ўсе савецкія людзі».

Жыццё Сун Цзін-лін, поўнае суровай барацьбы і небяспек у мінулым і радаснай творчай дзейнасці на карысць свайго народа ў новым Кітаі, — натхняючы прыклад не толькі для жанчын прыгнечаных краін Усходу, але і для жанчын усяго свету.

Т. ЦВЯТКОВА.

Мал. В. Ціхановіча.

ЯО ЦЗІН

Апавяданне

АДНОЙЧЫ праходзячы ўсцяж цягніка, разбітага амерыканскай авіяцыяй (мне, як начальніку механічнай майстэрні пры станцыі на паўночным беразе ракі Ялу, часта даводзіцца аглядаць пашкоджаныя чыгуначныя саставы), я пачуў за спіной крокі.

«Хто-б гэта мог быць?» — падумаў я і, аглянуўшыся, убачыў маю жонку Кім Дон-гі.

Гэта мяне здзівіла.

Жонка працавала старшай медыцынскай сястрой і рэдка адлучалася са шпіталю ў рабочыя гадзіны. Толькі якая-небудзь неадкладная справа магла прывесці яе сюды.

«Што магло здарыцца?»

Я супыніўся, мяркуючы, што яна, мабыць хоча паведаміць пра аднаго чалавека, які быў ранены ў час паветранага налёту і цяпер знаходзіцца ў шпіталі.

— Ну, што з тым параненым таварышам? — запытаўся я.

Дон-гі не адказала і толькі паківала галавой.

У руках у яе быў шарсцяны світар, які яна да гэтага вя-

зала і завіхалася закончыць, ведаючы, што мне холадна ў адной куртцы, хоць я нічога не казаў ёй аб гэтым.

Заўважыўшы прарашэчаную кулямі сцяну вагона, Дон-гі хутка працягнула мне світар, падышла і пачала разглядаць, абмацваць прабоіны.

— Атрымала пісьмо з Сеула... — сказала яна. — Маці піша, што амерыканскія самалёты нікому не даюць жыцця. Бамбязь дзень і ноч.

Са мной жонка заўсёды гаварыла на маёй мове, таму што ўладала кітайскай шмат лепш, чым я — карэйскай. Радзілася яна, праўда, на тым баку Ялу, але жыла на кітайскай зямлі і была выгадавана ёю.

Я пільна паглядзеў у твар жонкі, падумаў, што яна чагосьці не дагаварвае. Твар яе быў непранікнёным.

— Як ты адлучылася сёння? — запытаўся я, не ведаючы, што сказаць.

Дон-гі маўчала, задуманна перабіраючы пальцамі прабоіны ў сцяне вагона і неяк дзіўна ўсміхаючыся.

— Вяртайся сёння раней. Я буду чакаць... — прамовіла яна, нарэшце, і ўздрыгнуўшым голасам дадала:

— Мне трэба пагаварыць з табою.

— Добра, калі ўдасца, — паабяцаў я.

Яна пастаяла яшчэ нейкі час, потым, ускінуўшы галаву, ступіла цераз рэйкі, перасекла паваротны круг і схавалася.

Промні сонца, пранізваючы ўжо халоднае паветра, залівалі познім асеннім цяплом чыгуначныя саставы, вугальны склад, вадакачку, ацынкаваныя дахі майстэрняў і новыя цагляныя карпусы рабочых інтэрнатаў.

«Усё гэта цяпер наша, — з гонарам думаў я, вяртаючыся да сябе ў майстэрню. — Усё ў нашых руках, мы тут гаспадары. Вось яно — пачатак шчаслівых дзён, і мы нікому не дазволім парушыць гэта наша новае жыццё!»

Усюды кіпела праца, плённая пабудова. Рабочыя саборнічалі, аднаўляючы тое, што разбуралі чужаземныя драпежнікі. Гэта быў гнеўны адказ кітайскага народа на варварскія бамбардыроўкі амерыканскай авіяцыі.

* * *

Мне не давялося вярнуцца дадому завідна. Калі я падыходзіў да нашага інтэрната, ужо наступіла ноч.

Я штурхнуў дзверы і ўвайшоў. Дон-гі сядзела каля стала і цыравала дзіцячую ватовачку. Маленькая лямпа цмяна асвятляла яе распушчаныя валасы.

Я памыўся, падышоў і сеў побач.

— А світар мне якраз у час. — весела сказаў я, жадаючы парадаваць жонку.

Дон-гі ўткнула іголку і паклала зацыраваную ватовачку.

— Становіцца халадней, — растлумачыла яна. — Трэба хутчэй аднесці гэта Лун-меншаму.

Лун-меншы наш васьмігадовы сын. Мы назвалі яго так, у памяць малодшага брата Дон-гі Кім Лун-цю, які загінуў, змагаючыся з японцамі.

Я наліў у кварталы вару. Адну паставіў на стол для сябе, другую працягнуў жонцы. Яна ўзяла яе абодвума рукамі, паднесла да губ і супыніла на мне сумны позірк.

— Ты хацела пагаварыць пра штосьці, — намякнуў я.

Яна маўчала, працягваючы ўсё так-жа ва ўпор глядзець на мяне:

— Што ў цябе за справа?

Дон-гі памаўчала яшчэ, сэрбанула некалькі разоў і апусціла вочы:

— Кожны хоча добра жыць і кожны хоча быць шчаслівым...

Яна зноў зазірнула мне проста ў твар.

— Правільна! — згадзіўся я. — І цяпер у нас у Кітаі такое добрае і шчаслівае жыццё.

Дон-гі паківала галавой.

— Толькі ніхто не складзе сабе шчасця, калі будзе ўхіляцца ад сваіх абавязкаў.

Гэта былі яе любімыя словы, і я не аднойчы чуў іх за час нашага дзесяцігадовага сумеснага жыцця. Але чаму зараз яны прышлі ёй на думку?

Жыццё наша наладзілася, мы не адчувалі патрэбы. Дон-гі ўжо не нервавалася, як раней, стала зусім спакойнай. У нас быў здаровы і дужы хлопчык. Калі наставалі канікулы, мы накіроўваліся ў школу і прыводзілі яго дадому. Колькі было радасці і гаворкі.

Калі здараўся вольны час (цяпер гэта часамі бывала), мы хадзілі з Дон-гі на рынак па пакупкі ці проста вечарамі шпацыравалі па беразе Ялу. Работа ў нас была, мы абодва любілі сваю працу. Чаго-ж ёй нестала?..

— Навошта ты сказала зараз, што ніхто не складзе сабе шчасце, калі будзе ўхіляцца ад сваіх абавязкаў? — недаўменна запытаўся я. — Што гэта ты маеш на думцы?

— Я шмат думала апошні час... — пачала яна і спынілася, нібы падшукваючы словы.

Я чакаў.

— ... Мне даўно хацелася табе сказаць аб гэтым, але ўсё

неяк... Цяпер я цвёрда парашыла. Мне патрэбна... Я павінна! — паправіла яна. — Я павінна вярнуцца ў Карэю.

Кварта ўздрыгнула ў маёй руцэ. Я быў ашаломлены тым, што пачуў.

Вось чаму яна так завіхалася звязаць мне світар і зацыраваць зімнюю ватовачку сыну.

За гэтыя дзесяць год мы не разлучаліся з жонкай ні на адзін дзень, і я даўно звывся з думкаю, што Кім Дон-гі — частка майго жыцця, непадзельная частка мяне самога.

— Ты сапраўды хочаш ехаць у Карэю? — перапытаў я, усё яшчэ спрабуючы пераканаць сябе, што не зразумеў жонку.

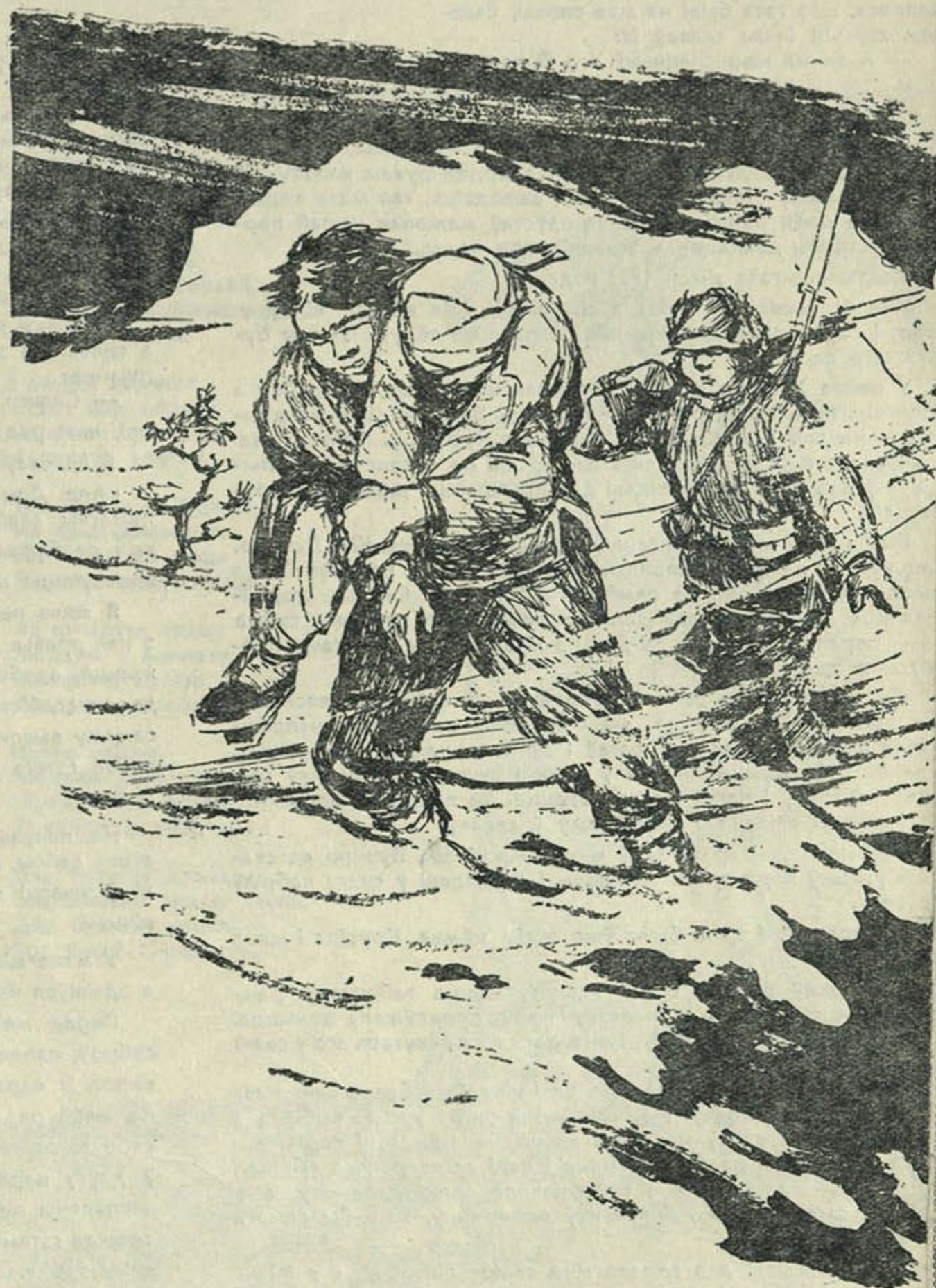
Дон-гі сцвярджала кінула.

— Не! — не вытрымаў, крыкнуў я. — Ты нікуды не педзеш! Я не дазволю табе! І замоўкні!

Я сам разгубіўся, таму што ніколі не быў грубы з жонкаю.

Настала цяжкое маўчанне.

Здавалася, Дон-гі не адразу мяне зразумела, але потым

у яе шырока адкрытых вачах я ўгледзеў разачараванне здзіўленне.

— Што ты хочаш гэтым сказаць? — насцеражылася яна. Я маўчаў.

— Не, — ціха прадаўжала Дон-гі. — Ты не можаш прычыць майму ад'езду. Згадзіся, што ты не тое хацеў сказаць. Гэта зусім не твае словы. Ці трэба казаць, як цяжка мне ехаць ад вас і што я перажываю? Але ці лёгка заставацца тут? Ці магу я быць шчаслівай, калі воратні забіваюць і эдзекуюцца над маім народам?..

Я адчуў, што канчаткова збіты з панталыку. Я ведаў, што многія карэйскія таварышы з нашага раёна ехалі на радзіму, каб змагацца супроць амерыканскіх агрэсараў, але гэта-ж былі маладыя, дужыя мужчыны. Як магло мне прысці ў галаву, што Дон-гі — ужо змораная жанчына і маці майго сына — адважыцца на такі крок? Няўжо праца, якую яна нясе тут, нічога не варта? Хіба праца ў чыгуначным шпіталі на граніцы не мае для яе ніякага значэння? Ды і што-ж тады будзе, калі яна паедзе? Мне здалося, што шчасце нашага жыцця, за якое мы так доўга змагаліся, разаб'ецца нашчэнт.

Я ўсхапіўся, пачаў хадзіць па пакоі. На вочы мне трапілася ватовачка Луна. Я ўзяў яе ў рукі, беражліва, быццам сына, і ступіў да Дон-гі. Але калі я загаварыў, мне здалося, што гэта былі не мае словы, быццам хтосьці іншы сказаў іх:

— А як-жа наш хлопчык? Хто будзе клапаціцца аб ім?

Комкаючы ў руках хустку, яна моўчкі паглядзела на мяне з мальбой і дакорам.

Расціснуты яе маўчаннем, я асунуўся на зэдлік, усведамляючы, што бяссільны перад гэтай цвёрдай духам карэянкай, з якой пражыў столькі год і якую, выходзіць, так мала ведаў. У галаве маёй раптам выразна паўстаў малюнак нашай першай сустрэчы дванаццаць з лішнім год назад...

Здарылася гэта зімой 1937 года.

Мне ўспомніліся і буйныя сняжынкі, якія вецер кідаў у вяр, і горы, даліны, пакрытыя скарынкай лёду, і змрок буруючага лесу.

У раёне Хэйхэганя наш партызанскі атрад сустрэўся з японскім лясным патрулём. Марудзіць было нельга, раздумаць — некалі. Камандаванне вырашыла рухаць атрад на лучэнне з партызанамі, якія дзейнічалі па суседству. Я апыўся ў ліку тых, якіх пакідалі для прыкрыцця адыходу галоўных сіл.

Быў з намі малады шаснаццацігадовы карэец Кім Лун-цю. Пацукі яго замучылі японцы. Яны лілі яму ў рот бензін да ае пары, пакуль ён не памёр. Маці ўцякла. Сястра, старэйшая Кім Лун-цю на два гады, з дапамогаю шчырага сябра ям'і пераправілася цераз Ялу на кітайскі бок і таксама партызаніла дзесьці.

Калі наша група заняла абарону, каб стрымаць японцаў, мы загадалі Кім Лун-цю, які быў яшчэ падрастак, непрыкметна пранікнуць паўз ворагаў і дагнаць нашых пайшоўшых. Але ён бясстрашна кінуўся ў самую гушчу боя, падняў чысьці вінтоўку і пачаў адстрэльвацца. Ён паваліўся ад аскола варожай міны, які трапіў яму ў галаву.

Наш паліткамісар загадаў мне аднесці Кім Лун-цю да свая. Я ўзваліў параненага на плечы і па калені ў снягу пабрыў а лесу.

Цямнела. А ў лесе было ўжо зусім цёмна. Круціла і мяла авіруха.

Я адарваў рукаво сваёй кашулі, моцна забінтаваў рану ім Лун-цю, але праз павязку кроў прадаўжала сачыцца. Ун-цю дрыжэў ад холаду, і мне давялося закутаць яго ў сваю атоўку.

Я ішоў доўга і мне здалося, што ніколі не будзе канца гэму цяжкаму шляху. На святанні я ўжо зусім выбіўся з лы. У лесе сустрэў чалавека са штаба якогасці партызанскага атрада. Ён падбег да мяне і калі загаварыў, я ўбачыў, то гэта — жанчына. Яна прапанавала сваю дапамогу, а я ўжэ так змардованы... Я прагнуў адпачынку, хоць-бы самага звычайнага.

Мы памяняліся: яна аддала мне сваю вінтоўку, а я ёй — параненага байца. Але па тым, з якой цяжкасцю яна ўзваліла спіну сваю ношу і як сагнулася пад ёю, я зразумеў, што па яе гэта сіле. Як не дарагі адпачынак, чалавечае жыццё — даражэй. Паранены адчуваў сябе зусім кепска, і калі я яго яшчэ ўпусціць — бяда!

— Давай ужо я сам. Табе цяжка. Пакажы дарогу.

— Дык гэта-ж хлопчык! — адгукнулася яна, але спатыклася і павалілася-б, каб не падхапіў я яе.

— Не данясеш. Давай сюды! — ужо настойліва сказаў я. Яна збочыла, прыбавіла крок, робячы выгляд, што для яе гэта не складае ніякай цяжкасці, і спытала:

— Як яго завуць?

— Кім Лун-цю.

Яна раптам спынілася і беражліва апусціла параненага на зямлю. Я спалохаўся, не разумеючы, што яна робіць. Жанчына чыркнула запалку, схілілася над смяртэльна белым тварам маладога байца і ўзняла на мяне поўныя слёз вочы.

— Мой брат. — прастагнала яна.

Перада мной зноў узнік яе твар, ясны і ласкавы, з чырвоным, быццам вішня, ротам, белымі, як рыс, зубамі. І, угледзеўшыся зараз у твар Кім Дон-гі, я пры цьмяным святле лямпачкі адразу пазнаў рысы дзяўчыны, з якой спаткаўся ў тыя гераічныя гады партызанскай барацьбы.

Цяпер гэта дзяўчына — мая жонка і маці майго сына. Працяклі гады, змяніўся толькі знешні воблік Дон-гі. Яе моцны дух і высокае пачуццё доўгу нішто не магло зламаць... Гэта пачуццё заўсёды надавала

Дон-гі сілы ў цяжкія хвіліны жыцця і не раз падтрымлівала мяне самога, калі я паддаваўся слабасці...

Чым больш удумліваўся я ў наша мінулае, тым ясней становілася мне, як дробязны і нікчэмны асабістыя пачуцці, якія апанавалі мяне зараз, у параўнанні з вялікай і высокароднай любоўю да радзімы, якую несла ў сваім сэрцы Дон-гі.

З тае пары, як у Маньчжурый расцвіло новае жыццё, прайшло ўсяго два гады. І гэтых двух год было дастаткова, каб я супакоіўся, зрабіўся бяспечным. Што засталася ад мае былой ваяўнічасці?..

Раздум'е маё перарвала пытанне жонкі. Голас яе быў ціхі, а словы не злосныя, але мне здалося ў іх суровае асуджэнне:

— Скажы, якое права маю я жыць тут у дастачы і супакоі, калі радзіма мая ў такой небяспецы?

Я адказаў самому сабе:

«Але, Дон-гі. Твой доўг вярнуцца ў Карэю. Твой доўг дапамагчы свайму народу прагнаць амерыканскія самалёты, якія разбураюць мірныя сёлы, і амерыканскіх салдат, якія здзекуюцца над свяшчэннай зямлёй радзімы».

Я яшчэ не сказаў гэтага ўголос, хоць ужо зразумеў, хто з нас правы. Вядома, я кахаў жонку, любіў сваё наладжанае жыццё, здабытае гадамі пакут і пазбаўленняў, але ці мог я дзеля асабістых інтарэсаў ісці наперакор самаму вялікаму і самаму высокароднаму з чалавечых пачуццяў? Ды і хіба супакой гэтага жыцця так ужо непакісны, і яму нішто не пагражае?

Не, пакуль існуюць на свеце людзі, мэта якіх раздзімаць агонь вайны, мы не можам быць упэўнены ні ў сваім шчасці, ні ў шчасці сваіх дзяцей. Трэба быць пільным, быць ваяўнічым!

У мяне мільгнула думка, такая простая і зразумелая, што я здзівіўся нават, чаму яна раней не прыходзіла да мяне.

Перад маімі вачыма праплылі твары старэйшых баявых сяброў, паплечнікаў у партызанскай барацьбе. Як шмат было сярод іх карэйцаў, якія самаахвярна змагаліся за вызваленне маёй радзімы. Хіба не яны дапамаглі нам устанавіць у сябе тое шчаслівае жыццё, якім я цяпер цешуся? Хіба я не ў даўгу перад карэйскімі братамі? Ды і хіба агонь вайны, распалены амерыканскімі агрэсарамі па той бок Ялу, не пагражае гэтаму кітайскаму берагу, а самалёты амерыканцаў не скідаюць смертаносны груз на кітайскія сёлы? Значыць, справа кітайскага і карэйскага народа — агульная справа. І ці не пара мне заплаціць свой доўг?.. Урэшце рэшт, рамонтная майстэрня на час абыйдзецца без мяне. Што-ж датычыцца Луна-меншага, яго можна пакуль пакінуць у школе. Гэта-ж застаюцца там дзеці і на канікулы...

І, нібы адгадаўшы маю думку, жонка прыблізілася да мяне, і я адчуў на сваёй шчацэ яе гарачае дыханне. Я хутка абярнуўся да яе. Дон-гі ўсміхалася.

Пераклад з кітайскай мовы.

Зямля расцвітае

Адам РУСАК

На Дон і на Волгу,
У пяскі Кара-Кума,
Са сталінскім словам,
Са сталінскай думай

Прышлі сюды людзі
З Расіі, Урала.
З тайгі і Каўказа
Пустыня іх звала.

Прышлі з Беларусі,
Прышлі з Украіны,
З усходу, заходу
Совецкай айчыны.

Прышлі у пустыню
Совецкія людзі,
На подзвігі песня
Іх кліча і будзіць.

Яны не гарматы
Прывезлі да бою, —
Вязлі экскаватары
Людзі з сабою.

Не норы-траншэі,
Не доты-акопы, —
Капаюць каналы
У пясках землякопы.

Ім Сталін даў сілу,
А сіла такая,
Што рушыць і горы
І ветры спыняе.

За край гэты людзі
Жыццё аддавалі,

Не шкода ім сіл,
Каб палі красавалі.

Прышлі яны з праўдай
І воляю мужнай,
Іх песня здружылася
З працаю дружнай.

І светач комуны
Устае па-над Волгай,
З глыбінь уздымаюцца
Быстрыя воды.

І светач комуны
Устае над палямі,
Сцяпныя прасторы
Асвецяць агнямі.

Дзе Волга із Донам
На векі сальюцца,
Гам нівы, як мора
У палых скалыхнуцца.

За шчырую працу
Людзям у адплату,
Надарыць краіна
Ураджаем багатым.

Цалуе зямля
Людзям рукі і ногі,
Жыццё што прынеслі
У сцяпныя разлогі.

Дзе Сталіна думы, —
Там шчасце зямля дасць,
Дзе Сталіна слова, —
Там песні і радасць.

НА ВЯЛІКАЙ БУДОЎЛІ МІРУ

Ўнізе велічная Волга, і спякотныя вятры з заволжскіх стэнаў галілі дэламітавыя скалы.

І вось тут, на Самарскай луцы, зараз небывалае ажыўленне. Спяшюць на рацэ буксірныя судны, на баржах — цэгла, жалеза, вална, будаўнічы камень. Цягнуцца даўжэзныя плыты лесу. На берагах усюды новыя прычалы. Для падножжа гор растуць пасёлкі, распрацаваны новыя кар'еры, узводзяцца цагельныя заводы, пракладваюцца дарогі і лініі электраперадачы.

На ўсіх Жыгулях на гарах і ў далінах стаяць вышкі. Гэта геалагаразведчыкі нястомна шукаюць будаўнічыя матэрыялы, нафту, вывучаюць багатыя нетры гор і месцы, дзе ў недалёкім будучым, пасля пуску Куйбышэўскай гідрастанцыі, вырастуць новыя прамысловыя гіганты.

Чым бліжэй да Жыгулёўска, тым большае ажыўленне на рацэ і яе берагах. Параход поўным ходам ідзе ўперад, і ўжо відаць града Магутаваў гор. За гэтымі гарамі, на правым беразе знаходзіцца «галоўны напрамак» вялікіх работ. Вось паказаўся ўцёс, на крутой паверхні якога намалеваны вялікі партрэт таварыша Сталіна. Родны правадыр, на ініцыятыве якога пачата тут вялікая будоўля, нібы вітае будаўнікоў знаёмай усмешкай, натхняе ласкавым поглядам.

Ад падножжа Магутавай гары ўдоўж па беразе працягнулася шырокая раўніна. Горы тут расступваюцца, утвараючы роўную пляцоўку. На левабярэжжы яны невысокімі градамі цягнуцца водаль ад Волгі. На гэтым месцы і будуюцца найвялікшая ў свеце гідраэлектрастанцыя. Такого грандыёзнага будаўніцтва яшчэ не ведала гісторыя чалавецтва.

Волга тут перагародзіцца плацінай даўжынёй больш пяці кілометраў. Водазліўная частка плаціны будзе жалезабетоннай. У многаводныя гады з 26-метровой вышыні праз плаціну стане скідацца да 70 тысяч кубаметраў вады ў секунду.

Шырока і далёка разальцецца перагароджаная плацінай Волга. Берагі «Куйбышэўскага мора» ў асобных месцах адыйдуць адзін ад другога на 40 кілометраў, а ў даўжыню «мора» працягнецца на 500 кілометраў. Пад'ём

Куйбышэўгідрабуд. У раёне збудавання катлавана гідраэлектрастанцыі пачалася забіўка металічнага шпунта перамошчкі, якая агароджае катлаван. Магутнымі капрамі ў дно Волгі будзе забіта звыш 11 тысяч тон шпунта. На здымку: забіўка шпунта перамошчкі.

Фото М. Кліменкова
(Фотахроніка ТАСС).

Куйбышэўгідрабуд. На пляцоўках будаўніцтва ўсё шырэй разгортваюцца земляныя работы. На здымку: механізаваныя земляныя работы на адным з участкаў Комсамольскага будаўнічага раёна.

Фото М. Кліменкова
(Фотахроніка ТАСС).

ВЕЛІЧНА, шырока многаводная Волга. Велізарным патокам льецца невычэрпная сіла праплаўленай рускай ракі-прыгажуні, ракі-працаўніцы, старадаўняй карміліцы ямлі рускай.

Мы едем на параходзе з Куйбышэва ў гор. Жыгулёўск, на будоўлю гідравузла. Амаль увесь шлях — каля 70 кілометраў — праходзіць удоўж Жыгулёўскіх гор.

Жыгулі! У легендах і песнях народ раславіў гэтыя магутныя і прыгожыя горы, якія маляўніча выцягнулі свае рыбты і адгор'і па волжскіх берагах.

Жыгулях знаходзілі сабе прытулак далыя атаманы паволжскай вольніцы;

Жыгулях збіраў свае атрады правадыр сялянскай рэвалюцыі Сцяпан Радн. Многае бачылі стромкія ўцёсы, што горда ўзняліся над водамі Волгі-стухны. Міналі стагоддзі, а горы таль не змяняліся. Усё гэтак сама іслі стройныя зялёныя сосны па схілах, гэтак сама спакойна кацілася

Горкі. На заводзе «Краснае Сор-мава» імя А. А. Жданава будуюцца для Куйбышэўгідрабуда магутная землечарпалка «Пяцігодка», якая будзе выймаць грунт з глыбіні да 14 метраў. На здымку: агульны выгляд землечарпалкі «Пяцігодка».

Фото П. Вазнесенскага.

вады дасягне горада Казані. Па плаціне пройдуць чыгуначныя і шасейныя магістралі. Для пропуску рачных суднаў на левым беразе будуюцца шлюзы.

Волжская вада прывядзе ў рух магутныя турбіны, якія ўжо цяпер будуюцца на савецкіх заводах. Куйбышэўская гідроэлектрастанцыя дасць краіне 2 мільёны кіловат электрычнай энергіі. Адсюль ток пойдзе ў сталіцу нашай Радзімы — Маскву; на прамысловыя прадпрыемствы, у гарады і сёлы Сярэдняй Волгі. Разам з тым велізарныя запасы вады будуць падавацца пры дапамозе электрычных насосаў на засушлівыя землі Заваложжа.

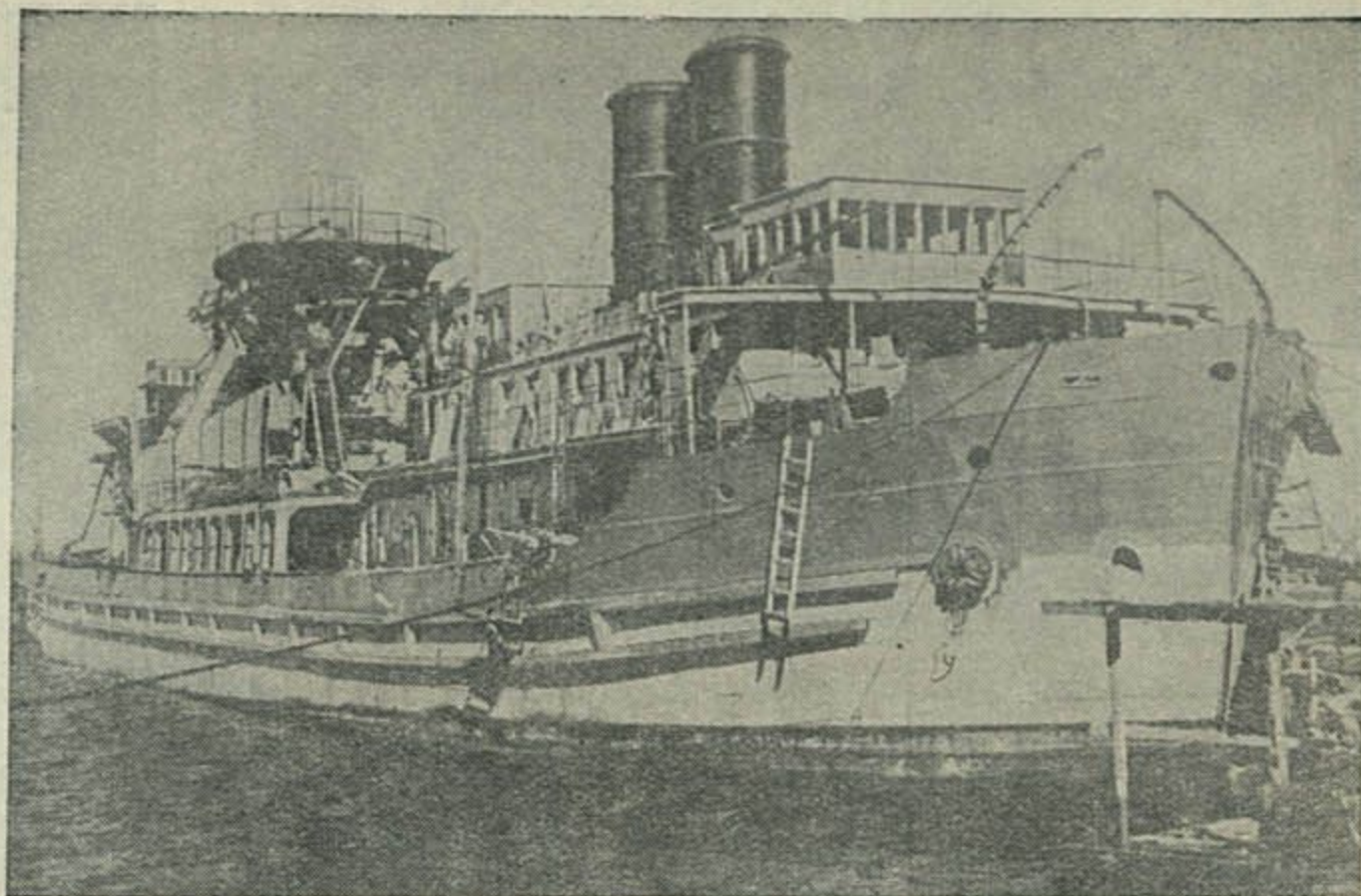
Вялікая задача стаіць перад калектывам Куйбышэўгідрабуда. Адною толькі зямлі павінна быць паднята 150 мільёнаў кубаметраў, бетону трэба ўкладзі 6 мільёнаў кубаметраў.

Адна з асаблівасцей будоўлі заключаецца ў тым, што аснова будынка электрастанцыі ў значнай сваёй частцы стане на дно ракі. Плаціна нібы злучыцца з велізарнейшым будынкам гідрастанцыі ў адно цэлае. Вось і трэба адваяваць у Волгі амаль палову яе рэчышча. Як гэта будзе зроблена? Савецкія інжынеры прапанавалі зрабіць стальную перамычку пры дапамозе забіўкі стальнага шпунта. Утворыцца замкнуты вадаём даўжынёй, прыкладна, у кілометр. З яго выкачаюць ваду.

Над месцам будоўлі заўсёды стаіць дымок. Нібы ранішні туман апусціўся ў гэтую горную даліну. Эскаватары, дзесяткі трактараў і сотні машын, у тым ліку мінскіх самазвалаў, заняты на капанні катлавана. Слупы нylу і клубы адпрацаванага газу з матараў збіраюцца ў суцэльныя воблакі...

Быццам гіганцкія сталёвыя вежы, стаяць над Волгай капры. Кожны з іх вышынёй 35 метраў. Параветраны молат падвойнага дзеяння важыць 4,5 тоны і робіць 120 удараў у хвіліну. Мы знаёмімся з закапёршчыкамі. Гэта ўсё моладзь Беларусі! Шаснаццаць комсамольцаў у мінулым годзе паехалі з нашай рэспублікі ў спецыяльную школу ФЗН у Ленінград. Там яны набылі гэтую цікавую спецыяльнасць, і цяпер ім даверылі адзін з самых адказных участкаў вялікай будоўлі.

Чотка, без перабоў працуюць цяжкія молаты. Дваццаціметровы шпунт вагою ў адну тону закапёршчыкі забі-

ваюць за 15 хвілін. Гэта хутчэй, чым устаноўлена нормай. Пачуццё высокай адказнасці за даручаную справу нахняе маладых будаўнікоў на працоўныя подзвігі.

* * *

Калі пад'язджаць да Жыгулёўска пародам, то эскаватараў на беразе амаль не відаць. Яны працуюць цяпер на глыбіні 15 — 20 метраў. Толькі на эскаватарных стрэлах, як на мачтах баявых караблёў, развіваюцца чырвыныя сцягі.

Тут, на волжскім беразе, мы сустрэліся з інжынерам Надзеяй Караняка. Яна каля года назад скончыла Мінскі політэхнічны інстытут імя І. В. Сталіна. Надзея працуе ў вытворча-тэхнічным адзеле Жыгулёўскага будаўнічага раёна. Гэты адзел мае сваю кантору — зроблены з дошак барак. Але рэдка ўбачыш каго-небудзь з работнікаў за сталамі ў канторы — усе яны большую частку дзённага рабочага часу праводзяць непасрэдна на будоўлі. Надзею Караняка мы ўбачылі якраз на катлаване. Разам з дзесятнікам крочачага эскаватара Розай Здрыкінай яна вывярала профіль паглыблення эскаватара.

...«Волжская-22», магутнейшая землечарпальная машына, нядаўна адыйшла ад месца, дзе будзе катлаван гідрастанцыі, дастаўшы з волжскага дна амаль мільён кубаметраў грунту. У верасні яна яшчэ працавала. І мы бачылі, як тэхнік-вынаходца Валянціна Чарнова, восемнаццацігадовая дзяўчына з горада Горкага, адзначала замеры, стоячы з тэадалітам на стромкім беразе. Па 12 гадзін у суткі працавала Валянціна і па столькі-ж гадзін трымалася ў лодцы на рачной зыбі яе сяброўкі — калгасніцы з прыволжскага калгаса. Яны рабілі замер за замерам,

не лічыліся ні з часам, ні са стомленасцю. Яны ведалі, што для работы магутнай землечарпальнай машыны патрэбны тэрміновыя і дакладныя даныя аб глыбіні волжскага дна.

* * *

У той час, як на правабярэжжы, у раёне горада Жыгулёўска, ідуць работы па падрыхтоўцы велізарнага катлавана пад будынак гідроэлектрастанцыі, на левым беразе Волгі, у Комсомольскім будаўнічым раёне, яшчэ летам пачалося збудаванне ніжняга шлюза. Перш за ўсё павінна быць пабудавана 4-кіламетровая дамба вышынёй 16 метраў, якая будзе ахоўваць катлаван шлюза ад вялікіх вод веснавой паводкі.

На географічных картах горад Комсомольск-на-Волзе накуль не ўказаны. Але ён расце, будуюцца, ствараюцца энергіяй нашай савецкай моладзі. На гэтых месцах стаяў нядаўна высокі прыволжскі бор. Роўныя вуліцы праягнуліся зараз з канца ў канец юнага горада гідрабудаўнікоў. У толькі што адбудаваных дамах адкрываюцца клубы, школы, магазіны, больніцы, дзіцячыя яслі.

Кожны дзень набліжае нас да таго часу, калі ў Жыгулях праз усю шырыню Волгі праляжа гіганцкая плаціна. Зашумяць турбіны ў велізарнай гідроэлектрастанцыі. Электрычны ток пойдзе ў Маскву, гарады і сёлы Паваложжа. За плацінай заплешчацца шырокае сіняе «Куйбышэўскае мора». Рачныя судны наплывуць праз шлюзы. Берагі Волгі пакрыюцца квітнеючымі садамі, на ўрадлівыя палі выйдуць электрычныя трактары. Яшчэ больш цудоўным будзе наша жыццё, яшчэ бліжэй падыйдзем мы да светлых вяршынь камунізма.

П. БАГАЦЕНКАУ.

ШКОЛА ПЕРАДАВОГА ВОПЫТУ

(На Гомельскай абласной
сельскагаспадарчай выстаўцы)

Фото К. Якубовіча.

Дары зямлі і садоў Гомельшчыны, росквіт соцыялістычнай жывёлагадоўлі і розных галін грамадскай гаспадаркі — усё, што здабыта стараннаю працай людзей за год, дэманстравалася ў гэтыя дні на абласной сельскагаспадарчай выстаўцы. У павільёнах — сотні самых рознастайных экспанатаў: ад важкіх снапоў залацістай пшаніцы да высокаўраджайнай бульбы і мясцовага вінаграду. Дэманстраваліся ўраджаі ільну і кок-сагізу, сеяных траў і канатніку. Горы яблыкаў, груш, ранняй і позняй гародніны ўпрыгожвалі павільёны калгасаў-перадавікоў.

На выстаўку прыбылі тысячы калгаснікаў вобласці. Прыехалі госці з Палесся і Бабруйшчыны, з Чарнігаўскай вобласці, якая спарборнічае з Гомельскай. З прыўзнятым настроем яны ідуць ад аўтобусаў і машын, расцякаюцца па велізарнай плошчы.

Павільён перадавога ў вобласці Уваравіцкага раёна. Доўгія рады снапоў азіміны і ярыны. Раскладзены кок-сагіз, стаіць канатнік, ростам больш як у 3 метры.

— Палюбуйцеся нашым ураджаем, — звяртаецца да гасцей Раман Кавалёў, старшыня калгаса «Чырвоны шлях». — Па 19 цэнтнераў жыта з гектара ўзялі. Мільён рублёў прыбытку будзем сёлета мець.

Экскурсантаў цікавяцца высокім ураджаем траў у калгасе, што далі па 3,5 цэнтнера насення з гектара, захапляюцца рэкорднымі ўраджаямі мясцовага жыта, углядаюцца ў рослыя снапы кунатага проса. І чуюцца галасы:

— 140 пудоў збожжа на тарфяніках! Такіх ураджаяў не ведала дакалгасная вёска.

Ідуць далей — і зноў дзіва:

— 110 пудоў азімай пшаніцы з гектара! Гэта чый ураджай?

— Калгаса імя Молатава Гомельскага раёна.

У шматлікіх павільёнах выстаўкі дэманстраваліся поспехі 300 перадавых калгасаў вобласці. Разам са збожжавымі і тэхнічнымі культурамі паказваліся лепшыя гатункі яблыкаў і груш, сакавіты вінаград, які з поспехам вырошчваецца 30 калгасаў вобласці, кавуны і дыні, вянкi цыбулі — ураджай з асушаных тарфянікаў Стрэшынскага раёна.

— 150 цэнтнераў цыбулі з гектара! — дзіваюцца экскурсантаў.

— Зойдзем у наш павільён, — звярнулася да гасцей з Украіны маладая калгасніца з Рагачоўскага раёна.

У павільёне яркія дыяграмы адлюстроўваюць поспехі вядомага ў рэспубліцы калгаса «Чырвоная дуброва», які ўпершыню на Гомельшчыне сабраў рэкордны ўраджай кок-сагізу — па 85 цэнтнераў карэнняў з гектара.

— Паглядзіце на ўраджай нашага звяна, — звярнулася да гасцей маладая калгасніца.

1. Жывёлагадоўчая ферма калгаса імя Кірава Веткаўскага раёна. Даярка Лубачкіна О. С з каровай «Паня», якая за 7 месяцаў дала 3 150 літраў малака.

2. Агульны выгляд Гомельскай сельскагаспадарчай выстаўкі.

3. У цэнтральным павільёне. Стэнд гародніцтва. Экспанаты соўгаса «Мормаль».

4. Калгас «Чырвоны шлях» Уваравіцкага раёна зняў сёлета ўраджай азімага жыта па 15 ц з гектара на плошчы ў 420 гектараў і па 16,21 ц на плошчы ў 206 гектараў. На здымку: Калгасніца Н. Емяльнячыкава паказвае наведвальнікам жыта.

5. Герой Соцыялістычнай Працы звеннявая Н. Філіпава (калгас «Чырвоная дуброва») з карэннямі кок-сагізу.

Экскурсантаў распытваюць пра агра-тэхніку кок-сагізу, цікавяцца вопытам Герояў Соцыялістычнай Працы Н. Філіпавай і А. Сафонавай. Для экспанатаў пачынаецца своеасаблівая гутарка-лекцыя. Каб аглядзець усё багацце павільёнаў, трэба затраціць некалькі дзён. І экскурсантаў, што маюць часу некалькі гадзін, спяшаюць на шырокую плошчу палюбавацца складанай сельскагаспадарчай тэхнікай, жывымі экспанатамі.

— Гэта рысакі Гомельскага конзавода, — паясняе конюх — А там ардэны... Бачыце іх сілу?!

— Адкуль гэтая «Русалка», што дала 9 527 літраў малака за 9 месяцаў? — пытае невысокая жанчына.

— З соўгаса «Мормаль» Стрэшынскага раёна.

У павільёнах жывёлагадоўлі — свінні вагой па 25 пудоў, тонкарунныя авечкі з калгаса імя Кірава Чачэрскага раёна. Даглядчык авечак тлумачыць:

— Такі баран важыць у нас да 86 кілограмаў. За год дае ён па 8 кілограмаў тонкаруннай воўны.

Вось павільён з шлакаблокаў, які належыць калгасу імя Сталіна Гомельскага раёна. Калгас толькі за 9 месяцаў пабудаваў два вялікія агнетрывалыя кароўнікі, свіран на 1 000 тон збожжа, тыповую зернесушылку, аўтагараж і кузню. Усебакова развітая арцельная гаспадарка дае калгасу да 2 мільёнаў рублёў прыбытку.

Выходзім на плошчу, дзе дэманструецца магутная савецкая тэхніка, машыны «Гомсельмаша»: сіласны камбайн і сіласарэзка, малатарня «МК-1100».

Выстаўку штодня наведвалі тысячы экскурсантаў. Яны старанна вивучалі вопыт перадавых майстроў соцыялістычнага земляробства і жывёлагадоўлі, знаёміліся з дасягненнямі мічурынскай аграбіялагічнай навукі.

Наведвальнікі пакінулі самыя лепшыя водзівы аб выстаўцы.

«Наведаўшы другую абласную сельскагаспадарчую выстаўку, — пішуць у кнізе водзываў работніцы Гомельскага вінзавода тт. Нямецова, Гром, Шаўцова і Хмялёва, — мы пераканаліся ў тым, якіх выдатных поспехаў дабіліся працаўнікі соцыялістычных палёў нашай любімай Радзімы. Мы, работніцы, жадаем калгаснікам сельгасарцелі імя Кірава далейшых поспехаў у іх плённай рабоце».

Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР Е. Страковіч, наведаўшы павільён соўгаса «Мормаль», пакінула такі запіс:

«Многа цікавага і павучальнага ў вядзенні гаспадаркі на балоце ёсць у павільёне соўгаса «Мормаль». Жадаю далейшых поспехаў у атрыманні высокіх ураджаяў усяму калектыву соўгаса».

Выстаўка прадэманстравала поспехі хлебарабаў Гомельшчыны ў развіцці соцыялістычнай сельскай гаспадаркі, вопыт майстроў высокіх ураджаяў.

А. МАТУСЕВІЧ.

30 ГОД

Б ОЛЬШЭВІЦКАЯ партыя, савецкі ўрад і асабіста таварыш Сталін заўсёды ўдзялялі і ўдзяляюць велізарную ўвагу ідэйна-палітычнаму выхаванню нашых кадраў, падрыхтоўцы кваліфікаваных спецыялістаў, адданных справе партыі Леніна — Сталіна.

Толькі дзякуючы перамозе Кастрычніцкай рэвалюцыі, дзякуючы брацкай дапамозе вялікага рускага народа і іншых народаў нашай краіны, дзякуючы нястомным клопатам большэвіцкай партыі і нашых правадыроў — Леніна і Сталіна, беларускі народ упершыню ў сваёй шматвяковай гісторыі атрымаў магчымасць стварыць сваю дзяржаўнасць, развіваць сваю сацыялістычную культуру і савецкую перадавую навуку.

30 кастрычніка гэтага года споўнілася 30 год Беларускаму дзяржаўнаму ўніверсітэту імя В. І. Леніна.

Гэта выдатная дата ў гісторыі беларускага народа з'яўляецца трыумфам ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі, святам навукі і культуры Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

З моманту адкрыцця ўніверсітэта пачынаецца развіццё ў Беларусі вышэйшай адукацыі і навукі.

На базе паасобных факультэтаў універсітэта выраслі і ў 1930 — 31 гг. створаны Беларускі політэхнічны інстытут імя І. В. Сталіна, Мінскі педагагічны інстытут імя А. М. Горкага, Мінскі медыцынскі інстытут, Мінскі юрыдычны інстытут, Беларускі інстытут народнай гаспадаркі імя В. В. Куйбышава.

Універсітэт адыграў важную ролю ў адкрыцці Акадэміі навук БССР.

За 30 год Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт вырас у буйнейшы цэнтр навукі і адукацыі, стаў гонарам беларускага народа, любімай вышэйшай навучальнай установай савецкай моладзі Беларусі.

Зараз на 6 факультэтах (фізіка-матэматычным, хімічным, біёлага-глебавым, геалага-геаграфічным, гістарычным і філалагічным) навучаецца каля 1800 і на завочным аддзяленні 1200 студэнтаў.

Звыш 60 проц. усёй колькасці студэнтаў універсітэта складаюць дзяўчаты. Толькі ў Савецкім Саюзе жанчына атрымала шырокую магчымасць для прымянення сваіх сіл у навучы, асветы, культуры.

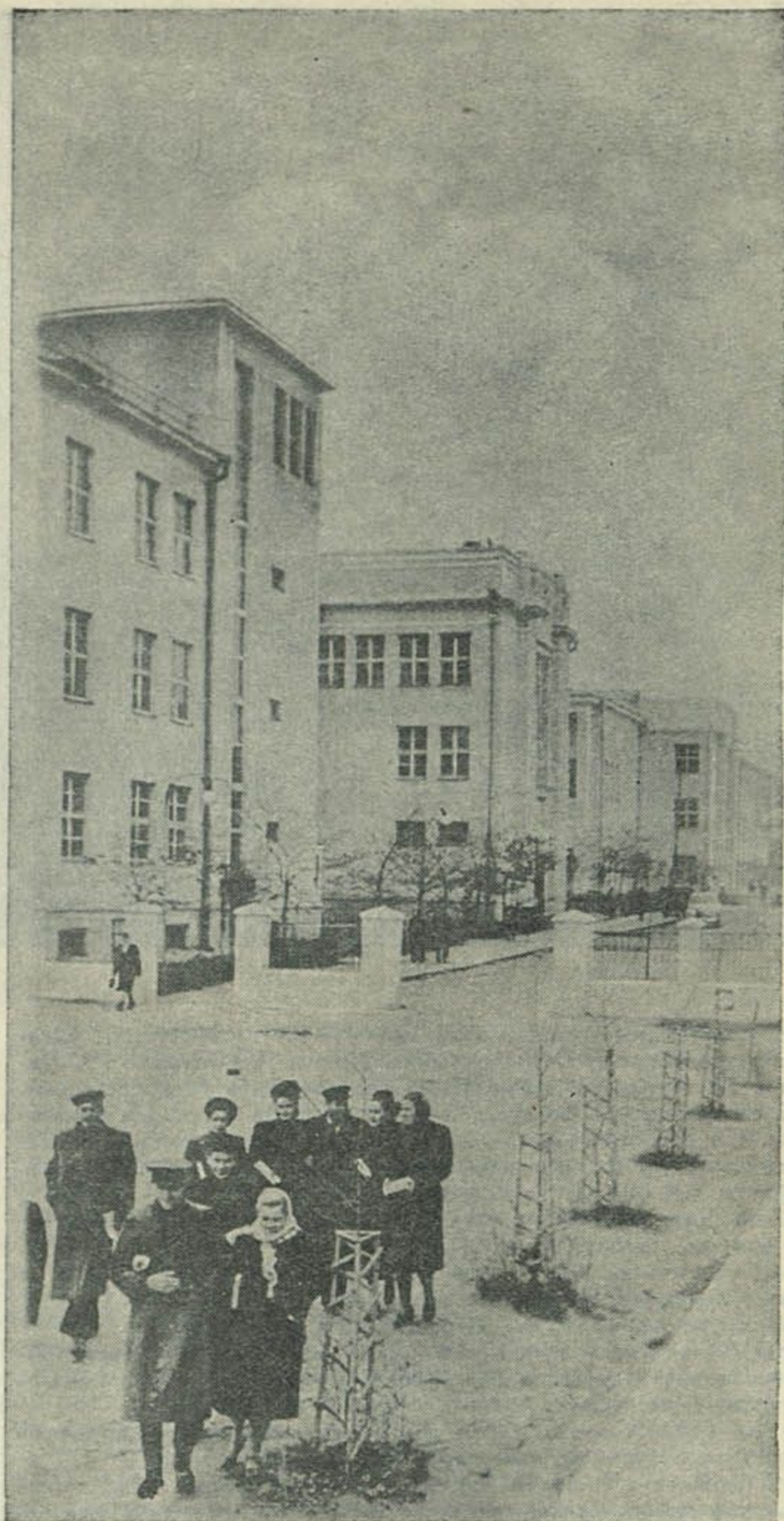
Ва ўніверсітэце створана 35 кафедраў, на якіх працуе 172 чалавекі прафесарска-выкладчыцкага састава.

Кафедрамі ўніверсітэта кіруюць акадэмікі і прафесары: Н. М. Нікольскі, В. Н. Перцаў, Т. Н. Годнеў, Н. Ф. Ермоленка, І. С. Луніновіч, Б. В. Ерафееў, М. Е. Макушок, І. В. Гутараў і іншыя.

За час свайго існавання ўніверсітэт падрыхтаваў каля 8 тысяч кваліфікаваных спецыялістаў для савецкай народнай гаспадаркі і культуры, з іх 60 працуе зараз на кафедрах універсітэта.

Падрыхтоўка высокакваліфікаваных кадраў ва ўніверсітэце ажыццяўляецца праз аспірантуру. За пасляваенны час скончыла аспірантуру 67 чалавек, многія з іх ужо маюць вучонае званне дацэнта і прафесара. Зараз у аспірантуры на розных спецыяльнасцях навучаецца 80 чалавек.

Толькі за пасляваенныя гады на Вучоным Совеце ўні-

На здымку: карпусы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя В. І. Леніна.

Фото К. Якубовіча.

версітэта 47 чалавек абаранілі дысертацыі, з іх адну доктарскую.

Ва ўніверсітэце вядзецца вялікая навукова-даследчая работа. За пасляваенныя гады выдана шэсць выпускаў «Вучоных запісак», пяць выпускаў падрыхтавана да выдання.

Вялікую грамадскую работу вядуць навуковыя работнікі і студэнты ўніверсітэта на заводах, у школах г. Мінска і ў калгасах рэспублікі.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя В. І. Леніна рыхтуе спецыялістаў, бязмежна адданных сваёй сацыялістычнай Радзіме, большэвіцкай партыі, вялікаму Сталіну.

Е. АЗАРАНКА,
прарэктар па вучэбнай рабоце
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
імя В. І. Леніна.

СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ І КУЛЬТУРЫ

ШТОГОД дзесяткі маладых спецыялістаў выпускае БДУ. Кожнага з іх чакае свая цудоўная дарога ў жыццё. Вось чаму так радасна і ледзь-ледзь сумна ў дні выпуску. Затое якімі гучнымі галасамі напаўняюцца яго калідоры і аўдыторыі 1-га верасня, калі на змену выпускнікам прыходзіць новае папаўненне.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт карыстаецца сярод моладзі заслужанай славай.

З БДУ звязана значная частка майго свядомага жыцця і работы. Геаграфічны факультэт, на які я паступіла ў 1938 г., меў добра прыстасаваныя для заняткаў аўдыторыі і кабінеты. Да паслуг студэнтаў былі першакласныя лабараторыі, музеі, бібліятэка. Як добра працавала і адпачывалася ў дружным коле аднакурснікаў!

Усё гэта рантоўна і страшна абарвалася з пачаткам Вялікай Айчыннай вайны. У гады эвакуацыі, працуючы на патрэбы вайны, беларускія студэнты ні на хвіліну не забывалі аб звароце на Радзіму, верылі ў аднаўленне ўніверсітэта. І ён неўзабаве сапраўды аднавіў сваю працу на стан-

цыі Сходня пад Масквой. Сходненскі перыяд быў цяжкім для ўніверсітэта, але ўсе тады бачылі ўперадзе толькі добрае. Ужо праз некалькі месяцаў з дапамогай маскоўскіх навучальных устаноў былі створаны неабходныя для вучобы ўмовы: сабрана бібліятэка, абсталяваны кабінеты.

Калі, нарэшце, радыё прынесла радасную вестку аб вызваленні нашага роднага Мінска, усе мы гарэлі жаданнем асабіста ўдзельнічаць у яго аднаўленні. З першай брыгадай аднаўленцаў прыехала і я. Студэнты пачалі аднаўляць разбураныя і спаленыя карпусы. Яны ператварыліся ў грузчыкаў, муляраў, чорнаробчых.

Восенню 1944 г. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт прыняў у свае сцены новае папаўненне. Гэта было ўжо ў Мінску.

Я закончыла ўніверсітэт у 1945 г. Кафедра фізічнай геаграфіі рэкамендавала мяне ў аспірантуру, што было маёй заветнай марай. Цяпер зноў пачалася вучоба, але куды больш складаная.

Робота над дысертацыяй патрабавала вялікага напружання сіл. Але я адчувала сябе абавязанай перад Радзімай, якая дала мне магчымасць вучыцца ў самыя цяжкія гады і закончыць навучанне ў тэрмін.

Велізарную падтрымку і ўсебаковую дапамогу аказалі мне ў рабоце кіраўніцтва ўніверсітэта, кафедра і мой кіраўнік дацэнт тав. Дзяменцьеў.

У сакавіку 1949 г. на Вучоным Совеце БДУ я абараніла дысертацыю на тэму «Геамарфалогія паўднёвай часткі Мінскага ўзвышша», а неўзабаве мне прысвоілі вучоную ступень кандыдата геаграфічных навук. З таго часу я працую на кафедры фізічнай геаграфіі, спачатку ў якасці старэйшага выкладчыка, а потым дацэнта. Па даручэнню кафедры чытаю на факультэце «Увядзенне ў фізічную геаграфію», «Геамарфалогію СССР», «Методыку выкладання геаграфіі», праводжу акадэмічную і вытворчую практыку са студэнтамі, кірую дыпломнымі работамі. Работа прыносіць мне шмат радасці, хоць і даводзіцца шмат працаваць над сабой, павышаць свой ідэйна-палітычны ўзровень.

Мною выконваецца таксама пэўная частка навуковай работы кафедры, у прыватнасці напісаны артыкулы: «Кахоўская гідраэлектрастанцыя», «Геамарфалагічныя раёны Мінскага ўзвышша».

Шмат захапляючай практычнай работы прадстаіць нам, географам, у сувязі з ажыццяўленнем сталінскага плана пераўтварэння прыроды. Новыя шырокія перспектывы адкрываюцца перад маладымі спецыялістамі.

Трыццацігоддзе Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта з'яўляецца святам усёй беларускай навукі і культуры. Яшчэ большае значэнне набывае яно ва ўмовах барацьбы за мір, вялікім аплотам якога з'яўляецца краіна сацыялізма.

Вольга ЯКУШКА,
кандыдат геаграфічных навук.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя В. І. Леніна. Правадзейны член Акадэміі навук БССР прафесар Б. В. Ерафееў з групай студэнтаў IV курса хімічнага факультэта ў лабараторыі (злева направа): Іна Пархамовіч, Лілія Чыстова, Б. В. Ерафееў і Галіна Васільева.

Фото К. Якубовіча.

БДУ імя В. І. Леніна. Група студэнтаў III курса геафака — выдатнікаў вучобы — на практычных занятках у аўдыторыі (злева направа): Нікалай Валністы, Ірына Танковіч, Галіна Лепашынская, Валянціна Сінякова і Нэла Перуцкая.

Фото К. Якубовіча.

СЛАЎНАЯ ДАТА

У ДНІ слаўнага 30-годдзя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта я, як і ўсе, хто вышаў з яго сцён, з удзячнасцю ўспамінаю лепшы час у сваім жыцці — студэнцкія гады.

У гэтыя дні я і падобныя мне сыны і дачкі беларускага народа падводзім як-бы вынік таго, што атрымалі ва ўніверсітэце. Большасць з нас села за студэнцкія сталы, маючы за спіной ужо вялікую жыццёвую школу. Аднак, цяга да ведаў давала нам невычэрпную сілу і працаздольнасць. У сценах ўніверсітэта можна было сустрэць людзей самых розных узростаў, побач з юнакамі сядзелі людзі, на галаве якіх блішчэла срэбра сівізы, але ўсе спаяны былі адзінствам поглядаў і імкненняў. Усе мы «грызлі граніт навукі», ведаючы, што маладой рэспубліцы патрэбны нашы веды. Не шкадавалі сваіх сіл і нашы старэйшыя таварышы — выкладчыкі. Яны стараліся перадаць свае веды новаму пакаленню.

Па-сапраўднаму працаваць над кнігай, правільна і поўна разумець сутнасць марксісцка-ленінскай тэорыі я навучылася ва ўніверсітэце. На гістарычным факультэце я атрымала матэрыялістычнае разуменне гістарычнай рэчаіснасці. Універсітэт дапамог мне зразумець і глыбока ацаніць ролю большэвіцкай партыі, яе правядыра і друга ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва — таварыша Сталіна.

У 1930 годзе я скончыла ўніверсітэт і больш дзесяці год выкладала гісторыю ў педвучылішчах. У 1943 годзе мяне прызначылі загадчыкам Магілёўскага гарадскога аддзела народнай асветы. У сваёй працы ўвесь час кіруюся ўказан-

нем вялікага Сталіна аб тым, што чым вышэй палітычны ўзровень і марксісцка-ленінская свядомасць савецкага работніка, тым вышэй і плённей яго праца.

Для кіравання справай народнай асветы патрэбна сістэматычная палітычная і тэарэтычная падрыхтоўка. Вось чаму ў 1950 годзе я скончыла курс вячэрняга ўніверсітэта марксізма-ленінізма.

Савецкі ўрад і большэвіцкая партыя высока ацанілі маю шматгадовую працу ў галіне асветы. У 1945 годзе мне прысвоілі званне заслужанай настаўніцы школы БССР. Я ўзнагароджана таксама ордэнамі «Знак почёта», ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалем «За доблестный труд в Великой Отечественной войне».

Народ аказаў мне вялікае давер'е, абраўшы дэпутатам гарадскога і абласнога Саветаў трох скліканняў.

Усё гэта абавязвае мяне працаваць лепш і больш на карысць майго народа, маёй Радзімы, якая мне, былой батрачцы, дала вышэйшую асвету.

У якой капіталістычнай краіне працоўная жанчына мае магчымасць атрымаць вышэйшую асвету і служыць свайму народу? У якой краіне такой павагай акружана праца настаўніка? Гэта магчыма толькі ў маёй краіне, якой я аддаю ўсе свае сілы і веды. Цвіці-ж, мая Радзіма, пад мірным сталінскім сонцам, красуйся на ўвесь свет! І няхай ведаюць амерыкана-англійскія агрэсары, што мір, які пясце народам свету вялікі Савецкі Саюз, пераможа вайну.

Алена ВОРАНАВА.

Вялікай папулярнасцю ў Пінскай вобласці карыстаецца хор калгаса імя Молатава Парэчанскага сельсовета Лагішчынскага раёна. На здымку: выступленне хора на абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці. Фото М. Вароніна (БелТА).

РОСТ НАРОДНЫХ ТАЛЕНТАЎ

У раённых і абласных аглядах сельскай мастацкай самадзейнасці ўдзельнічала сёлета каля 100 тысяч работнікаў сяла, аб'яднаных у 7 000 мастацкіх калектываў: харавых, музычных, драматычных і танцавальных.

Дасягненні гэтых калектываў былі падагулены рэспубліканскім аглядам, які адбыўся нядаўна ў Мінскім Акруговым доме афіцэраў.

Прыехаўшыя на агляд калектывы мастацкай самадзейнасці праслаўлялі самаадданую працу савецкіх людзей, іх гераічныя подзвігі ў гады Вялікай Айчыннай вайны і ў гады мірнай стваральнай працы.

Агляд народных талентаў у сталіцы нашай рэспублікі яскрава прадэманстравалі, наколькі ўзрасло майстэрства пасобных выканаўцаў і цэлых калектываў у розных відах самадзейнага мастацтва, якое ўслаўляе веліч нашай сацыялістычнай Радзімы і выказвае бязмежную ўдзячнасць партыі Леніна — Сталіна за шчаслівае жыццё.

На рэспубліканскім аглядзе сельскай мастацкай самадзейнасці. На здымку: калгасніцы сельгасарцелі імя Жданава Асвейскага раёна Полацкай вобласці Феня Кураш (справа) і Антаніна Анісімава ў суправаджэнні баяніста Міхаіла Керус выконваюць частушкі «За мір».

Фото С. Капелькі і П. Наватарава (БелТА).

Змітрок БЯДУЛЯ

Мал. Ю. ПУЧЫНСКАГА

Апавяданне

З лістапада споўнілася дзесяць год з дня смерці таленавітага пісьменніка, выдатнага майстра беларускай прозы Змітрака Бядулі.

Імя Змітрака Бядулі вядома далёка за межамі нашай рэспублікі. Творы яго не раз перакладаліся на рускую мову і мовы іншых народаў СССР.

Творчы шлях пісьменніка пачаўся да Кастрычніцкай рэвалюцыі.

У першыя гады савецкай улады выходзяць з друку зборнікі яго твораў «На зачарованых гонях» і «Буралом», у якіх Бядуля моцна стаў на шлях рэалістычнага адлюстравання новага жыцця.

Аднак заслужаную славу буйнейшага мастака прынесла яму аповесць «Салавей», якая рэалістычна раскрыла эпоху прыгонніцтва ва ўсіх яе дэталях.

Вайна дачасна абарвала плённую творчасць пісьменніка. Але яна ні на хвіліну не пахіснула яго веры ў канчатковы разгром ворага. Бядуля не вярнуўся на сваю радзіму. Але разам з яго смерцю не загінулі яго творы. Яны вярнуліся ў кожную беларускую школу, і, як некалі сам аўтар, прадаўжаюць вучыць моладзь усяму перадавому, усяму лепшаму, чым жыве кожны савецкі чалавек.

Ніжэй мы друкуем апавяданне Змітрака Бядулі «Фрося».

Хоць гаротная, але задзёрыстая была Фрося, гордая. Яе дробная, як гняздо, хатка была старэнькая — на падпорках трымалася. Калі міма праходзіла стада, Фрося пільнавала, каб вялізны буры бугай багатага суседа не пацёрся аб вугал хаты, бо яна пры гэтым ходарам хадзіла і магла разбурыцца. Будкі графскіх сабак былі палацамі побач з Фросінай хатай.

Муж Фросі хадзіў вечна на адрэботкі

да кулакоў. Рэдка калі ён што прыносіў дамоў — трэба было адрабляць за пазычаныя зімою харчы: пудок жыта на зацірку, асьміну бульбы. Браў ён зімой жменькі добра ў розных людзей, а летам адрабляў на цэлыя горы. Ён хадзіў дзень-у-дзень ад гаспадара да гаспадара выплачваць даўгі сваім потам. Ціхі ён быў чалавек, не прарэчыў ды адрабляў у кулакоў за даўгі ў дзесяцікратным размеры. «Які з цябе работ-

нік, — гаварылі гаспадары. — Вецер не, дык упадзеш. Слабун ты! Твае дні лічым за адзін». Ціхім ён быў хаце, калі жонка Фрося часам крыла на яго за тое, што ён дамоў нікогачога не прыносіць — хоць-бы гэты колькі сарока на хвасце прынесці! Крычала на яго Фрося ды супако-лася.

— А што-ж беднаму рабіць? — мовіла яна. — Няхай толькі цяпер зачыцца, тады зімой ніхто і меркі будзе не пазычыць. Яшчэ горш стане.

Яна часта пакідала малых дзяцей сама хадзіла на падзённую работу.

Улетку ў Фросінай хатцы былі горш, чым зімой. Ледзь дачакалася та, калі бог-гасподзь накорміць яе мейку посным шчаўем ці маладой півой, грыбамі, ягадай. Але і тады дабро бог-гасподзь расціў на графіцям зямлі.

І бывалі дні, калі крапіва здавалася Фросі і яе падсвінку раілі пачастункам, больш смачнай ежай, смажаныя курапаткі на графскіх бляхах.

І гневалася Фрося на госпада-бога ўсіх багатых людзей.

— Хоць ты на печы сей гэтую курапу! — скардзілася яна.

Замест ежы Фрося апавядала дзецям байку аб тым, як вырасце куст крапівы ў яе хаце, дарасце да столі. Праб'е і вырасце да даха. Праб'е і вырасце да яснага неба. Праб'е і вырасце пану богу ў самую бараду. Барады ўрасце пану богу ў самыя вочы. І пан бог, які заўсёды глядзіць, каб гатым добра жылося ды каб чалавечна гараваў на паноў, — аслепне. Ды бедныя людзі будуць жаць з маднага крапіўнага дрэва маладыя лісткі крапівы, будуць гатаваць гэтую піву з вадою, прыправяць, прысоляць ды есці, есці...

Фрося не ўяўляла сабе больш шчасця, як есці ўволю крапіву.

У Фросіных дзяцей разам з роўна казаным кустам крапівы зусім не каўна, а па-сапраўднаму рос апетыт. Глыталі сліну. Тут-жа хрукаў галоў падсвінак. І ён на сваёй мове прамовіў крапівы... Крапіва стала для сямейкі вялікім шчасцем...

І такая жаласлівасць напала на Фросю, што ёй бясконца плакаць хацелася. Яна душылася слязамі, нібы вострай косткай ад рыбы. Закусвала губы.

— Мама, у цябе кроў з ніжняй губы цячэ! — сказаў маленькі хлопчык.

Дзеці спалохаліся:

— Кроў... кроў...

І высахлі адразу Фросіны слёзы. Загарэліся вочы двума чырвонымі вуголкамі. Сціснуліся рукі ў кулак. Фрося пачала праклінаць бога, графа і ўсіх багатых на свеце людзей такімі страшнымі словамі, ажно дзеці спалохаліся.

— Мама, не злуйся... Нам страшна... Есці не хочам... Мы і так сытыя.

Малыя трымаліся за яе зрэбную спадніцу. Тут-жа хрукаў падсвінак і выкапаў лычком ямку ў хаце. Падлогі-ж не было. А іншага месца, дзе лычком падкапацца ў зямлі, падсвінак не меў. Квадрацік зямлі на шэсць аршын у хаце быў усёй Фросінай зямельнай гаспадаркай.

І сама гэта хатка нялёгка ёй дасталася. Ого! Колькі яны нагараваліся тры гады таму назад...

Фросіна сям'я жыла раней у адным з маёнткаў графа Слаўскага, за трыццаць верст адгэтуль. Муж служыў парабкам. І вось аднаго разу муж яе цягаў у графскі свіран вялізныя мяшкі збожжа. Муж падарваўся, ляжаў хворы доўгі час. Такі парабак графу ўжо не быў патрэбны.

Парабкаўскую сям'ю выгналі ў чыстае поле. Прышлося начаваць на дарозе. Фрося прыкрывала сабою маленькіх дзетак, як птушка — птушанятак. У адным багатым хутары, калі Фрося пайшла да студні набраць вады, злы гаспадар зацкаваў яе сабакамі, абазваў валацугай, зладзейкай. У яго прапала курыца, і гаспадар вінаваціў Фросю, нібы яна ўкрала. Сабакі хутараніна парвалі на ёй вопратку, пакусалі яе. З рук і ног лілася кроў. Усё-ж такі яна/прынесла дзецям жбанок вады. Яны-ж усю ноч прасілі птушынымі галаскамі:

— Мама, піць... піць... піць...

Фрося не звярнула ўвагі на боль ад сабачых укусаў. Толькі праз некалькі дзён, калі Фрося наняла гэту хатку ў аднаго селяніна за пяць рублёў на год і начавала з сям'ёю ў «сваёй» хаце, яна ўспомніла хутараніна і яго сабак.

Ён стаяў чырвоны і рыжавусы на высокім ганку і цкаваў сабакамі:

— На-цю-на! На-цю-на! Кусайце зладзейку, кусайце! Няхай больш курэй не крадзе. А-цю-на! А-цю-на!

Ён пасвістваў, клякатаў гучна языком, і тры рыжыя, вялізныя, як ваўкі, сабакі забрахалі на розныя галасы, прыбеглі

з-за хлявоў і накінуліся на Фросю. Яна спынілася і трымала жбан вады абодвума рукамі, каб не праліць... «Піць, мама, піць...» — нібы чула яна жаласлівыя галаскі родных дзетак-птушанятак. Сабакі рвалі на ёй вопратку і пакусалі ногі. Яна не магла бараніцца. У гэты час жбан вады быў ёй даражэй за сваё жыццё...

Хутаранін спакойна назіраў. Сабакі хутка ачухаліся. Перасталі яе чапаць. Яна ўтаропіла ў іх строгія, застылыя вочы:

— Цюцькі... Цюцькі... — прагаварыла яна з дакорам. — Як вам, цюцькі, не сорамна...

Сабакі завялялі хвастамі, супакоіліся і, крадучыся, нібы ім сапраўды сорамна стала за свой ганебны ўчынак, уцяклі за хлявы.

— Больш сюды не паказвайся, — прамамытаў гаспадар, — а то галаву расшчаплю!

Яшчэ і цяпер Фрося сніць уначы гэтых сабак і хутараніна, горшага за сваіх сабак.

Гаспадар Фросі, у якога яна наняла хатку за пяць рублёў на год, заворвае барозны вакол хаткі да самых сцен. Няма дзе і цыбулю пасадзіць. Ды што там цыбуля! Каб хаця крапіва была...

І блішчаць Фросіны вочы, як ніколі...

— Мама, не злуйся... — шэпчаць дзеці і трымаюцца за яе спадніцу.

Фрося адштурхнула ад сябе дзяцей, схавала серп, дзіравы мяшок і пабегла з хаты. Здавалася ёй, што яна лёгка, нібы верабей. Ногі імчалі яе да забароненага шчасця — да «чужога» графскага пустыра, дзе расце маладая смачная крапіва...

— Фрося, куды ты бяжыш? — пыталіся людзі.

Яна не адказвала.

Здавалася ёй, што яна вельмі моцная. Захоца — і графскі палац перакуліць дахам уніз. Здавалася ёй, што яна вельмі адважная. Захоца — і плюне ў твар самому вяльможнаму графу Слаўскаму. Урэпіцца ў графскія вусы ды вырве ў яго права на жменьку крапівы...

— Фрося! Панскі ляснік круціцца на пустыры. Са стрэльбай. Забіць можа... — папярэджвала суседка.

Фрося не слухала.

Нажала крапівы. Напхала поўны мяшок — ледзь падняць. У той час над ёй грывнулі словы пагрозы:

— Ах, ты-ы-ы! Пся косцы!

Гэта крычаў графскі ляснік. Ён наступаў на Фросю ўзброены стрэльбай, грозны, злосны, з закручанымі па-графску вусамі. Ён быў высокі і тонкі, як жэрдка. Яго вочы сыпалі маланкі, губы пеніліся, вусы тапоршчыліся, а вушы тырчком тырчалі — ружовыя, празрыстыя і смешныя. Стрэльбай ён размахваў, нібы кіем, над Фросінай галавой.

— Ах, ты-ы-ы! Папалася... Во! Нарэшце папалася...

Фрося спакойна чакала. Моўчкі зірнула яна на яго ўгару, як на высокую тычку, і паставіла мяшок ззаду сябе, нібы маці, якая бароніць роднае дзіцё ад лютага зверга.

Тое, што Фрося літасці не прасіла, не называла яго «панам лясніком» ды нават віду не паказвала, што спалохалася, яго яшчэ горш узлавала. Ляснік закрычаў з усяе сілы тым грозным басам,

які ўрэшце пераходзіў у піск і хрып:

— Хустку сарву! Мяшок забяру! Шкадую, што сабак не ўзяў з сабою, шчыра шкадую! А то зацкаваў-бы цябе...

Фрося ціха адказала:

— Не баюся тваіх сабак. Я ўжо цкаваная...

Гэта «не баюся» давала лясніку да самай вышэйшай ступені нечалавечага гнева. Ён затупаў нагамі на адным месцы, аж яміну вытаптаў, твар яго наліўся крывёю, і ён закрычаў на ўвесь голас, ад якога пайшло рэха з усіх бакоў:

— Права не маеш травінку крануць на зямлі яго светласці. Эх, ты-ы-ы!

Фрося зірнула яму глыбока ў вочы, і ляснік заўважыў у яе сініх вачах смехатлівыя іскры.

І па-ранейшаму спакойна яна адказала:

— Каб на галаве яго светласці куст крапівы вырас!

— Што? Што? — запытаўся ляснік. Здалося, што не дачуў. Ён падставіў далонь да вуха. — Што ты брэхнула?

Фрося засмяялася:

— Я не брэхнула, а сказала: каб на галаве яго светласці куст крапівы вырас! Во што я сказала!

Ляснік спалохана адкінуў галаву назад, нібы Фрося плюнула яму ў самы твар, набожна перахрысціўся, потым вылаяўся брыдкім словам і пачаў рваць хустку з галавы Фросі.

Жанчына лёгка падскочыла, урэпілася пальцамі, як абцугамі, у яго вушы і павісла на іх. Ляснік прыгнуўся, прысеў ад болю. Яна пачала ногцамі драпаць лясніковы твар, рваць яго за доўгія вусы.

— Пусці, чорт! Пусці... — пыхцеў, хрыпеў і выў графскі ляснік.

Ледзь вырваўся з яе рук.

— Ах, ты-ы-ы! Псяюха! — роў ён немым голасам і давай палохаць яе стрэльбай.

У Фросі з'явілася вялікая сіла, успыхнуў страшны гней. Вырвала яна стрэльбу з рук лясніка і кінула вобземлю. Потым кінула вобземлю і самога лясніка і давай таптаць па ім нагамі. Пры гэтым яна гуліва пыталася:

— Як табе мае скокі падабаюцца?

Графскі ляснік ляжаў млявы, як на полцы ў лазні пад венакам. Ён прасіў і маліў:

— Фросенька... Міленькая...

— Што, падабаецца?

— Залаценькая... Даражэнькая...

— Бач, які далікатны зрабіўся.

Злосць у Фросі крыху адышла. Яна адпусціла лясніка, памагла яму ўзняцца на ногі. Узваліла на свае плечы мяшок крапівы, узяла ляснікову стрэльбу ў рукі, каб ляснік, чаго добрага, не стрэльнуў шротам ёй у спіну — ды пайшла сабе дамоў...

Доўгі час хварэў графскі ляснік. А як ачунаў, ледзь упрасіў Фросю, каб стрэльбу аддала. За гэта самае ўсё лета ляснік уначы, каб ніхто не бачыў, насіў ёй шчаўе з графскага агароду, агуркі, дазваляў ягады і грыбы збіраць у пушчы. Ды не толькі ёй, а ўсім жанчынам і дзяўчатам з ваколіцы.

Такую ўмову паставіла Фрося за сваё маўчанне.

Ляснік зрабіўся добрым і мяккім, хоць ты яго да скулы прыкладвай, а ўсё за тое, каб хаця Фрося нікому не гаварыла пра здарэнне на панскім пусты-

ры. Яму сорамна было, што жанчына яго адолела.

Графу Слаўскаму ляснік гаварыў, што ў лесе на яго напаў мядзведзь. Ён падрабязна апавядаў, як мядзведзь у яго вырваў стрэльбу з рук, як ён, ляснік, усунуў мядзведзю руку ў ляпу, схапіў за язык і цягнуў з усіх сіл. Мядзведзь вырваўся з яго рук і ўцёк так хутка, што ён, ляснік, ледзь паспеў падняцца на ногі, схапіць стрэльбу і выстраліць. Але стрэльба як наўмысна дала асечку, і мядзведзь уцёк. Усё гэта графскі ляснік падмацоўваў «шчырымі» вачыма, «іменем божым» і «словам гонару».

Граф Слаўскі жмурыў вочы, слухаў, круціў вусы, паглядаў многазначна на свой бронзавы бюст, што стаяў побач на падстаўцы з чорнага дуба мастацкай разьбы, падазрона гмыкаў і ківаў галавой. Ён нічога не сказаў, але відаць было, што крыху сумняваецца ва ўсёй гэтай цікавай гісторыі з мядзведзем. Ён пацягнуў лясніка за язык, як той — мядзведзь:

— Цікава паглядзець хоць мядзведжыя сляды...

Ляснік збянтэжыўся, але адразу знайшоў адказ:

— Ад яго слядоў і следу не асталося, ваша светласць. Па гэтым месцы кожны дзень стада праходзіць, ваша светласць. Каровы стапталі мядзведжыя сляды, ваша светласць...

Граф зноў кінуў галавой ды ўсмінуўся. Ляснікова казка яму спадабалася. Ён сам займаўся паляваннем і быў аматар на такія выдумкі. Ён узвёў лясніка ў героі, праславіў перад іншымі панамі:

— Жартачкі, мой ляснік, панове, ад мядзведзя голымі рукамі абараніўся... У мяне людзі — ого-го! — І кожны раз апавядаў доўгую захопляючую гісторыю аб тым, як яго ляснік бараніўся ад мядзведзя голымі рукамі, як мядзведзь пакусаў лясніка, а ляснік вырваў мядзведзю язык. «У мяне-ж людзі — ого-го!»

Фросіны дзеці зажылі ў тое лета «паграфску» — не адных толькі грыбоў і ягад удоваль мелі. Калі-ні-калі ім пападаліся і яблычкі з графскага саду. Бо пасля таго, як графскі ляснік увайшоў у вялікую славу за тое, што голымі рукамі абараніўся ад мядзведзя, яму гэта слава была вельмі дарага і прыёмна. А слава ляснікова, як тая валасінка, знаходзілася ў Фросіных руках. Дзьмухне Фрося губамі — і слава ляснікова прападзе, як дым. Вось і прыходзілася часта лясніку змякчаць чым-кольвечы Фросіна сэрца.

І ляснік і Фрося былі задаволены.

Фросіны дзеці дзіву даваліся:

— Адкуль, мама, усё гэта бярэцца? Фрося смяялася:

— Усё гэта, дзеткі мае, бяру на крапіўным кусце, які вырас ад зямлі да самага неба.

— А дзе-ж ён, гэты крапіўны куст?

— Я не бачу яго.

— І я не бачу.

Фрося паглядзіла дзяцей па галоўках і сур'ёзна сказала:

— Як станеце вялікімі, тады, дзеткі, угледзіце гэты самы крапіўны куст. А пакуль што — во!

Яна дала кожнаму па яблыку.

1938 г.

МАЛЯР

Зіновій ВАГЕР

На пустыры,

Дзе толькі рос бур'ян,

Ды не сціхала ветру песня злая,

Узняўся новы дом,

бы велікан,

І да сябе паклікаў маляра ён;

Гудкі пераклікаліся з зары,

Дзень пачынаўся ў радаснай гамонцы.

І вось прышоў маляр.

І у вядры

Прынёс з сабой не фарбу ён,

а сонца.

Бо там,

Дзе прабягала яго кісць —

Сляды вясны і радасці адбітак;

Здаецца,

дом той выстаіць вякі,

Цудоўнымі праменьнямі спавіты.

І знаю я —

Хоць пройдзе многа год,

Але як сёння шчыра і бясконца

Удзячны будзе маляру народ

За працу,

што заззяла вечным сонцам.

АКТИВІСТКІ

Дэлегацкія сходы з'яўляюцца адной з важных форм работы пярвічных партыйных арганізацый сярод працоўных жанчын. Праз дэлегацкія сходы партыйныя арганізацыі выходзяць жанчын, уцягваюць іх у грамадска-палітычнае, культурнае і гаспадарчае жыццё краіны.

Вялікую выхаваўчую работу сярод калгасніц праводзіць партыйная арганізацыя Вязынскага сельсовета. Сакратар партарганізацыі т. Хмызнікаў разам са старшынёй дэлегацкага схода В. Скрабцовай актывізаваў калгасніц, узнялі іх на барацьбу за эканамічны рост калгасаў.

Ва ўсіх калгасах сельсовета жанчынам рэгулярна чытаюць даклады, лекцыі на палітычныя, медыцынскія, навуковыя і іншыя тэмы.

На сходзе дэлегатак, праведзеным напярэдадні ўборкі, абмяркоўваліся рашэнні VII пленума ЦК КП(б)Б «Аб правядзенні ўборкі і нарыхтовак сельскагаспадарчых прадуктаў у 1951 годзе». Сярод калгасніц праведзены былі гутаркі аб неабходнасці хутчэй убраць ураджай. У выніку калгасы Вязынскага сельсовета аднымі з першых выканалі ўсе абавязацельствы перад дзяржавай, своечасова справіліся з уборачнымі работамі, першымі закончылі веснавую сяўбу, уборку ільну і яго расціл, раней за ўсіх разлічыліся з дзяржавай па здачы хлеба.

Жаночы калгасны актыў дапамагае праўленню сельгасарцелей у арганізацыйным і эканамічным умацаванні калгасаў, асабістым прыкладам паказвае ўзоры працоўнай дысцыпліны.

У калгасе імя Сталіна ў гарачыя дні ўборкі ільну і бульбы на работу выходзіла больш 150 жанчын. Яны ўбралі 62 гектары ільну, разаслалі яго і паднялі. Калгаснікі поўнасьцю разлічыліся з дзяржавай па ільнонасенню.

Адным з першых у сельсавеце калгас імя Сталіна ўбраў 44 гектары бульбы і поўнасьцю разлічыўся з дзяржавай, здаўшы 60 тон.

Ва ўборачных работах актывна ўдзельнічалі звенні Стэфы Сяляўка, Серафімы Судніковіч. Добры прыклад паказалі дэлегаткі Алімпіяда Нарэйка, Ганна Філістовіч, Вольга Астроўская. З раніцы да вечара працавалі яны на полі і актывізаваў астатніх калгасніц.

Вялікую работу вядуць і калгасніцы сельгасарцелей імя Молатава, асабліва звенні Веры Філістовіч, Тацяны Шашкевіч. Яны своечасова ўбралі лён з плошчы ў 70 гектараў, разаслалі яго і паднялі. Калгас здаў дзяржаве 1,5 тоны ільнонасення.

Дэлегаткі з'явіліся актывнымі ўдзельніцамі ў зборы подпісаў пад Зваротам Савета Міру аб заключэнні Пакта Міру.

Падпісваючыся пад Зваротам аб заключэнні Пакта Міру, дэлегатка Стэфы Сяляўка сказала:

«Я маці шасцярных дзяцей. Я стаўлю свой подпіс для таго, каб захаваць мір ва ўсім свеце, каб абараніць нашу цудоўную Радзіму, каб абараніць сваіх дзяцей ад слёз і пакут, каб даць ім права жыць, вучыцца і будаваць камунізм. Мы яшчэ не забылі жахаў мінулай вайны, і мы не хочам вайны!».

Так заявілі і ўсе жанчыны Вязынскага сельсовета. Яны ўсім сэрцам ненавідзяць вайну і праклінаюць тых, хто яе хоча распаліць.

У Вязынскім сельсавеце дэлегацкі сход выходзіць калгасніц актывнымі будаўнікамі камуністычнага грамадства, аданымі сваёй Радзіме, партыі Леніна — Сталіна.

К. КІСЯЛЁВА,

загадчык аддзела па рабоце сярод жанчын Ільянскага РК КП(б)Б Маладзечанскай вобласці.

20 ГОД ІНСТЫТУТА МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНІНА

Дваццаць год таму назад — 3 лістапада 1931 года — рашэннем ЦК ВКП(б) і савецкага ўрада Інстытут Леніна быў аб'яднаны з Інстытутам Маркса і Энгельса ў адзіны Інстытут Маркса — Энгельса — Леніна пры ЦК ВКП(б) (ІМЭЛ).

Інстытут прарабіў велізарнейшую работу па збіранні і публікацыі твораў Маркса, Энгельса, Леніна, Сталіна.

Поўныя зборы твораў В. І. Леніна выпускаюцца ўжо чацвёртым выданнем, у якое ўвайшло звыш 500 новых дакументаў, у тым ліку значная колькасць упершыню апублікаваных. Сюды-ж уключана вялікая колькасць дакументаў, якія характарызуюць вялікае садружства правадыроў большэвіцкай партыі і савецкага народа В. І. Леніна і І. В. Сталіна, іх сумеснае кіраўніцтва партыяй і савецкай дзяржавай.

ІМЭЛ падрыхтаваў і выпускае ў свет першае выданне Твораў І. В. Сталіна, біяграфіі В. І. Леніна і І. В. Сталіна, вядзе падрыхтоўку да выдання прац саратнікаў Леніна і Сталіна, распрацоўвае пытанні тэорыі і гісторыі большэвіцкай партыі.

Уся гэта шматгранная, гістарычнай важнасці работа мае велізарнае значэнне для прапаганды ідэй навуковага камунізму не толькі ў нашай краіне, але і ва ўсім свеце.

Творы класікаў марксізма-ленінізма выдаюцца мільённымі тыражамі на іншых мовах народаў СССР і за межамі нашай Радзімы.

Ва ўсіх саюзных рэспубліках

створаны філіялы Інстытута Маркса — Энгельса — Леніна. Яны выконваюць велізарную работу па перакладу і выданню на мовах народаў СССР неўміручых тварэнняў класікаў марксізма-ленінізма, па распрацоўцы гісторыі камуністычных партый нацыянальных рэспублік.

Беларускі філіял Інстытута Маркса — Энгельса — Леніна ў 1951 г. завяршае выпуск Твораў В. І. Леніна, друкуе творы І. В. Сталіна. Упершыню ў сваёй гісторыі беларускі народ атрымлівае поўны збор Твораў В. І. Леніна і І. В. Сталіна на сваёй роднай мове.

Інстытут гісторыі партыі ЦК КП(б)Б падрыхтаваў да друку двухтомнік выбраных твораў К. Маркса і Ф. Энгельса і ажыццяўляе пераклад бясмертнага тварэння К. Маркса «Капітал».

Творы Маркса, Энгельса, Леніна, Сталіна — невычэрпная крыніца мудрасці, найбагацейшая скарбніца марксізма-ленінізма.

«Марксізм, — вучыць таварыш Сталін, — ёсць навука аб законах развіцця прыроды і грамадства, навука аб рэвалюцый прыгнечаных і эксплуатаемых мас, навука аб перамозе сацыялізма ва ўсіх краінах, навука аб будаўніцтве камуністычнага грамадства» («Марксізм і пытанні мовазнаўства»).

Марксізм-ленінізм з'яўляецца найвялікшай ідэянай зброяй працоўных усяго свету, якія пад кіраўніцтвам камуністычных партый вядуць барацьбу за мір, дэмакратыю і сацыялізм. **Ф. НОВІКАВА.**

Геранія савецкага народа

(да дзесяцігоддзя з дня смерці)

Быў грозны ваенны час. Вораг стаяў ля варот Масквы. Дні цягнуліся суровыя, неспакойныя. У адзін з такіх дзён да сакратара Маскоўскага камітэта комсамола прышла смуглая шэравокая дзяўчына. Гэта была Зоя Касмадзем'янская, маскоўская школьніца, комсамолка. Яна, як і тысячы юнакоў і дзяўчат, падала заяву, у якой прасіла паслаць на фронт.

Сакратар уважліва глянуў у строгі твар 18-гадовай комсамолкі. Гутарылі доўга. Зоя расказвала аб сабе, адказвала на пытанні па тапаграфіі. Усё,

аб чым яе пыталі, яна ведала. Усё, чаго-б ад яе ні патрабавалі, гатова была зрабіць. Яна метка страляе, добра плавае, можа скакаць з вышкі ў вадзі; нервы ў яе моцныя, смелая, цяплівая. Яна хоць зараз гатова ехаць у Тушына, рабіць пробныя прыжкі з самалёта. Але ёй яшчэ і яшчэ раз напамінаюць аб цяжкасцях і небяспецы. Прасяць добра падумаць.

Праз два дні Зоя з'явілася за адказам і пачула:

— Мы рашылі цябе не браць.

Яна ўстала, выпрамілася. У

пільным і цвёрдым поглядзе яе ўспыхнуў гнеў:

— Як так не браць? Чаму не браць? — закрычала Зоя.

Сакратар глядзеў на абураную дзяўчыну і здаволенна ўсміхаўся. Валявая, напорыстая, яна, бадай, можа ісці ў тыл ворага.

Зборы былі нядоўгія. З паходным мяшком за спіной яна ў апошні раз вышла з дому. Ля трамвайнага прыпынку Зоя абняла маці, ласкава зірнула ў родныя, да болю сумныя вочы.

— Не трэба, мамачка, праводзіць мяне слязьмі. Я вярнуся героем або памру героем.

Разам з комсамольцамі-партызанами Зоя паспяхова закончыла баявое вучэнне. А глыбо-

Зоя Касмадзем'янская.

кай ноччу напярэдадні Вялікага Кастрычніка яны ўжо былі за лініяй фронту. Зою з партызанкай Клавай паслалі ў разведку. Тры кілометры прапаўзлі дзяўчаты ўдоўж шасе. Ворага паблізу не было. Паведамілі таварышам. Партызаны дзейнічалі чотка і хутка. Раптам зямлю страсанулі адзін за адным моцныя выбухі. Гэта на Валакаламскім шасе ірваліся міны, узнімаючы ў паветра нямецкія машыны і танкі.

Першае заданне выканана. Цяпер глыбей у тыл ворага. Зоя, як разведчыца, ішла заўсёды ўперадзе. Яна была спакойная, упэўненая. З Зойй не страшна было. Вось атрад трапіў пад скрыжаваны агонь. Усе ўціснуліся ў зямлю і папаўзлі. Калі агонь сціх, аказалася, што нехапае трох таварышоў. Зоя папрасілася ісці на пошукі раненых. Яна вярнулася, калі расвітала, абвешаная зброяй. Таварышы загінулі, Зоя падпаўзла да іх, узяла дакументы і зброю. Шлях быў нялёгкім, але комсамольцы на-

стойліва прасоўваліся ўперад. Яны асцярожна неслі свой каштоўны груз — бутэлькі з гаручай вадкасцю і гранаты. На шляху партызаны руйнавалі лініі сувязі, закідвалі металічнымі калючкімі бальшакі.

Ноччу прыбылі ў Петрышчава. У лясным гушчары развялі вогнішча. Тут падзялілі апошні паёк. Зоя зірнула на суседа і працягнула яму свой сухар і цукар. Потым страсанула галавой, нібы адганяючы ад сябе нейкія ўспаміны і, глядзячы на велізарныя ёлкі ў снежным уборы, пачала гучна чытаць Маякоўскага:

«По небу
тучи бегают,
дождями
сумрак сжат.
Под старою
телегою
рабочие лежат.
И слышит
шопот гордый
вода
и под
и над:
«Через четыре
года
здесь
будет
город-сад!»

Калі мясцовасць была добра разведана, Зоя настойліва папрасілася на баявое заданне. Першы паход прайшоў паспяхова. Яна спаліла канюшню воінскай часці і дом, заняты немцамі. Камандзір дазволіў ёй яшчэ раз пайсці ў Петрышчава. Зоя прабралася да другой канюшні, абліла сцены бензінам, але запалкай чыркнуць не паспела. Яе схапілі фашысты.

Якую душэўную сілу, якую гордасць праявіла бясстрашная партызанка! Яе жорстка катавалі і мучылі. Пасля вадзілі босую і распанутую па снезе. Зноў катавалі і мучылі, але так і не ўдалося фашыстам вырваць ніводнага слова. Зоя маўчала.

Верная дачка савецкага народа святая стрымала сваю клятву. Яна змагалася, як герой, і памерла, як герой. Пятля абвіла ёй горла. Смерць стаяла перад яе вачыма, але яна знайшла ў сабе сілу кінуць прыгнанным сюды калгаснікам гарачыя словы:

— Мне не страшна паміраць. Гэта шчасце памерці за свой народ. Бывайце, таварышы! Будзьце смялейшымі, змагайцеся. З намі Сталін, Сталін прыдзе!

Вялікі подзвіг юнай герані стаў вядомы ўсяму свету. Светлы вобраз Зоі назаўсёды застанеца ў памяці свабодалюбівага савецкага народа.

Зоі Касмадзем'янскай пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Н. ГЕОРГІЕВА.

ЛІЗА ЧАЙКІНА

(да дзесяцігоддзя з дня смерці)

Ёсць на калінінскай зямлі малая вёсачка Руна. Тут нарадзілася Ліза Чайкіна. Маленькая Ліза вельмі любі-

Ліза Чайкіна

ла густыя лясы, што шумелі вакол роднай Руны, апавяданні і песні пра старыну. Часта, наслухаўшыся пра былыя пакуты і гора людское, Ліза плакала, абуралася, песні называла няправільнымі.

Час ішоў. Ліза падрастала. Моцна пасябравала з кнігай, у якой знайшла разумнага настаўніка і вернага прыяцеля. Калі ўсе кнігі са школьнай бібліятэкі былі прачытаны, Ліза стала частым госцем хаты-чытальні ў суседняй вёсцы Залескай.

Вечарамі да Чайкіных збіраліся суседзі. Прыходзілі паслухаць сваю кніжніцу, як яны называлі Лізу, укладаючы ў гэтае слова павагу і горадасць за дзяўчыну-аднасяльчанку, якая на іх вачах непазнавальна мянялася.

У Руны яна першай уступіла ў комсамол. Юная комсамолка стварыла ў вёсцы першы піонерскі атрад. У пятнаццаць год Ліза загадвала хатай-чытальняй. Тут і выявілася яе невычэрпная энергія.

У хаце-чытальні было заўсёды шматлюдна. Сюды прыходзілі калгаснікі, урачы, аграномы, настаўнікі. Кожнаму знаходзілася цікавая справа. Працавалі гурткі: агранамічны, бягучай палітыкі, драматычны.

Вясёлая, энергічная, Ліза вельмі любіла жыццё. Усюды

яна паспявала. Заўсёды памятала, што, як ваяк моладзі, павінна служыць для яе прыкладам.

У 1939 годзе Лізу выбралі сакратаром райкома комсамола. Гэты вялікі гонар яна заслужыла па праву. Чайкіна была ідэалам комсамольца. Учынкі яе пераймалі, у яе вучыліся жыць і працаваць. Два гады Ліза была сакратаром Пенаўскага райкома, і за гэты час рады комсамольцаў у раёне ўзраслі ўдвая. Толькі ў Залескім сельсавеце было створана восем новых комсамольскіх арганізацый. Больш 50 комсамольцаў уступіла ў партыю.

Вялікая Айчынная вайна застала Лізу на партыйных курсах у Калініне. Яна вярнулася ў раён. Зноў закіпела работа. Райком ператварыўся ў баявы штаб. Ён мабілізаваў комсамольцаў на ўборку ўраджаю, для работы на чыгунцы, арганізаваў ваенную вучобу.

Калі вораг захапіў Пенаўскі раён, Чайкіна з групай адважных комсамольцаў уступіла ў партызанскі атрад. Была яна там не толькі ўмелай разведчыцай, але і гарачым большэвіцкім агітатарам. Дзень за днём хадзіла Ліза па мокрых прасёлачных дарогах, несучы

народу словы вялікай большэвіцкай праўды.

Затаіўшы дыханне, слухалі калгаснікі адважную дзяўчыну. Яна расказвала аб падзеях на фронце, аб дакладзе таварыша Сталіна, усяляла веру ў хуткае вызваленне. Людзі бачылі ў ёй пасланца вялікай партыі, роднай савецкай улады, яны ведалі ўсё яе жыццё, яе родных, яе дзяцінства, юнацтва. Яны бязмежна верылі сваёй Лізе.

Аднойчы на хутары Чырвонае Пакацішча Ліза трапіла ў рукі ворага, які ўжо даўно за ёй паляваў.

Адказам на катаванні і здзекі было гордае маўчанне бясстрашняй партызанкі. Стоячы пад дуламі варожых аўтаматаў, Ліза ўсё яшчэ працягвала змагацца з дапамогай адзінай зброі, што ў яе засталася, — невычэрпнай волі большэвіка.

— Я гіну за перамогу, за партыю нашу, за Сталіна!

Гэта быў апошні вокліч палымянага большэвіка.

Адважная дачка вялікага рускага народа аддала сваё жыццё за шчасце і свабоду савецкіх людзей. Імя Героя Савецкага Саюза Елізаветы Іванаўны Чайкінай народ залатымі літарамі ўпісаў у старонкі сваёй баявой гісторыі.

Н. САВІЦКАЯ.

ПАРАДЫ ЎРАЧА

Дзіцячая нервовасць і яе папярэджанне

Прафесар Т. П. СІМСАН

Чатырохгадовы хлопчык прасынаецца сярод ночы з гучным крыкам:

— Мама, баюся, дзядзя возьме!

Тварык дзіцяці спалоханы, зрэнка расшыраны, на вачах слёзы. Маці бярэ яго

на рукі, супакойвае, яно засынае. Але часам гэта можа паўтарыцца некалькі раз на працягу ночы.

Трохгадовая дзяўчынка, убачыўшы на стала футравую муфту, бляднее, плача,

кідаецца да маці, хавае твар у яе каленях. Паўтарае скрозь слёзы:

— Сабака, сабака...

Дарослым з цяжкасцю ўдаецца супакоіць дзяўчынку.

І хлопчык і дзяўчынка адчуваюць страх, але прычыны яго ўзнікнення розныя. У першым выпадку бацькі прымянялі няправільны метады выхавання: яны застрашвалі дзіця. Калі яно, як кажуць, «капрызнічалася», не выконвала якога-небудзь патрабавання дарослых, напрыклад, доўга не засынала, — яны гаварылі:

— Глядзі, дзядзя прыйдзе, забярэ цябе!

Дзіця засынала з думкамі аб магчымай небяспецы і бачыла ў сне дзядзю, якім яго палохалі. У выніку — у дзіцяці развіваецца страх, асабліва ў момант прабуджэння. Страх перарывае начны сон, а раніцай нярэдка ў дзіцяці раздражнены, плаксывы стан, таму што сон не прынёс яму належнага адпачынку.

У другім выпадку — справа іншая. Дзяўчынка была аднойчы моцна спало-

Выхаванцы Баранавіцкага дзіцячага сада № 1 за гульнёй.

Фото С. Капелькі (БелТА).

хана сабакам, які раптоўна выскачыў з-за вугла і гучна забрахаў. З таго часу ў дзіцяці развіўся страх не толькі перад сабакамі, але перад усім, што яму хочы-бы і здалёк іх напамінала: перад цацачным сабакам, футравай гаржэткай, муф-тай.

Як папярэдзіць з'яўленне дзіцячых страху і як змагацца з імі, калі яны ўжо ўзніклі?

Перш за ўсё, ніколі, ні пры якіх умовах нельга застрашваць дзіця. Не кажучы ўжо аб тым, што ў малога з'яўляюцца, як мы бачылі, страхі і расстройваецца сон, — ён можа вырасці баязлівым, нерашучым, няздольным да пераадолення цяжкасцей, якія могуць сустрацца на яго шляху.

Калі-ж у дзіцяці ўжо ўзнік страх перад сабакам, то да вылучвання гэтага стану трэба падыходзіць вельмі асцярожна. Было-б памылкай прымусіць дзіця адразу пераадолець свой страх і падводзіць яго да сабакі, даказваючы, што яна не прынясе яму шкоды. Пераадоленне страху трэба праводзіць паступова: спачатку зацікавіць дзіця чытаннем і расказаннем яму пра сабаку як прыяцеля чалавека, паказваць пры гэтым ілюстрацыі; затым забавіць дзіця цацачным сабаккам. Пазней, калі дзіця ахвотна, без страху будзе браць у рукі цацачнага сабаку, трэба пры ім пакарміць і пагладзіць сапраўднага сабаку, лепш за ўсё ў прысутнасці іншых дзяцей і, калі дзіця само гэтага захоча, — разам з ім падыйсці да сабакі.

Гэта — шлях доўгі, але затое ён надзейна прыводзіць да мэты. Дзіця перастае баяцца сабак.

Нямала клопатаў прыносіць бацькам дрэнны сон нервовага дзіцяці. Часам дзеці, нават з тых, што не хварэюць страхам, засынаюць позна, часта прачынаюцца, выдумляюць усякія прычыны, каб маці ўзяла да сябе ў ложка. Нярэдка з гутарак выяўляецца, што вечарамі, калі пасля працоўнага дня збіраецца ўся сям'я, дзіцяці ўдзяляецца празмерна шмат увагі: яго забаўляюць, з ім гуляюць, шмат размаўляюць, уключаюць радыё, часам гарыць яркая лямпа. Такім чынам перад сном дзіця атрымлівае занадта вялікую колькасць раздражненняў для сваёй нервовай сістэмы і з прычыны гэтага яно доўга не можа заснуць; з цяжкасцю заснуўшы, спіць павярхоўным сном, часта прачынаецца.

Бацькам ніколі не трэба браць да сябе ў пасцель дзіця, якое прачнулася ўначы. Маленькія дзеці, натуральна, заўсёды цягнуцца да маці і, жадаючы быць бліжэй да яе, пачынаюць скардзіцца, што ім холадна, або хочацца піць, або што ў іх баляць ручкі і ножкі. Калі дзіця ўначы прачынаецца і кліча маці, трэба падыйсці да яго, накрыць яго коўдрай, калі яно замерзла, даць папіць, калі яно гэтага просіць, і, сказаўшы «мама стамілася і хоча спаць», — пакінуць дзіця спаць у ложку.

Бацькі часам скардзяцца, што ў іх дзяцей няма апетыту. Чатырохгадовае дзіця садзіцца за стол. Паколькі ў яго дрэнны апетыт, то яго ўсяляк забаўляюць, стараючыся ў гэты-ж час непрыкметна накарміць яго. Бабуля заводзіць патэфон, з кубікаў будзе перад дзіцём домік. Маці-ж у гэты час корміць яго з лыжачкі.

Адмаўленне дзіцяці ад яды можа выклікацца рознымі прычынамі. Па-першае, зусім магчыма, што яно калі-небудзь апыклася гарачай ядой або падрапала сабе горла цвёрдым кавалкам стравы. Пры наступным кармленні яно можа адварнуцца ад яды, з якой у яго звязаны непрыемныя ўспаміны. Аднак, прагаладаўшыся, дзіця лёгка пераадоляе адмоўныя адносіны да яды і пачынае зноў ахвотна есці.

Калі-ж бацькі пры адмаўленні дзіцяці ад яды пачнуць карміць яго гвалтоўна, — агіда да яды можа ў яго ўмацавацца на доўга.

Дзіцяці прыемна быць у цэнтры ўвагі дарослых. Гэтая акалічнасць таксама адыгрывае немалую ролю ў адмаўленні дзіцяці ад яды, бо яно ведае, што пасля яго адмаўлення паследуюць забавы цацкамі, музыкай, расказами, кармленне любімымі патравамі.

Бываюць і такія факты, што маці змяшчаюць сваіх дзяцей, якія адмаўляюцца ад яды, у санаторый для нервовых дзяцей. У такіх выпадках выздараўленне прыходзіць вельмі хутка. Звычайна ўжо ў першы дзень прабывання ў санаторыі дзіця пачынае самастойна, з апетытам есці.

Што-ж робіць выхавальніца ў выпадку, калі дзіця адмаўляецца ад яды? Яна спакойна адсоўвае яго талерку са словамі:

— Ну, ты не хочаш есці, сыты і не трэба, — паясі ў наступны раз!..

У той-жа час яна моцна хваліць яду і заахвочвае дзяцей з добрым апетытам, якія сядзяць побач, гаворыць ім, што яны вырастуць здаровымі, моцнымі, дужымі. Як правіла, крыху пачакаўшы, дзіця падсоўвае талерку з ядой і пачынае есці.

Для дзіцяці, якое адмаўляецца ад яды, голад можа аказацца лепшым урачом; не трэба настойваць, каб дзіця ела, пакуль натуральная цяга да яды не прымусіць яго есці.

Тое-ж самае можна сказаць пра дзяцей, якія прымаюць яду толькі выбарачна.

Пяцігадовы хлопчык заявіў выхавальніцы пры паступленні ў клініку:

— Я ем толькі смажаную бульбу, а то ў мяне пачнуцца ваніты.

Сустрэўшы зусім спакойныя адносіны выхавальніцы да гэтай заявы, дзіця пры першым-жа кармленні пачало есці без усякага выбару ўсё, што яму давалі. Ванітаў, якія раней часта былі ў хлопчыка, не паследвала.

Цяжка з дзецьмі, якія маюць дрэнны апетыт пасля перанесеных імі цяжкіх захворванняў, вельмі іх знясіліўшых. Звычайна такія дзеці адмаўляюцца ад яды з прычыны яшчэ слабага агульнага стану здароўя і аслабленага апетыту. У даным выпадку дзіця трэба карміць па ўказанню дзіцячага ўрача. Звычайна ўрач прадпісвае карміць дзіця часта і маленькімі порцыямі.

Акрамя асобных праяў дзіцячай нервовасці — дрэннага сну, страху, парушэння апетыту, — шмат клопатаў прыносяць маці непаслухмянасць і ўпартасць дзіцяці. Дзеці, пры адмаўленні выконваць іх жаданні, падаюць на падлогу, крычаць, стукаюць ножкамі, ляжаць на падлозе, упарта адмаўляюцца ўстаць.

Чым тлумачацца такія паводзіны нервовага дзіцяці?

Прычына звычайна крыецца ў праз-

Выхаванцы Мохавіцкага дзетдома № 1 Баранавіцкай вобласці Вася Курнічэнка (злева) і Віця Іваноў любоўна даглядаюць сваіх прынатых сяброў.

Фото С. Капелькі (БелТА).

мерным падаўленні самастойнасці і актыўнасці дзіцяці. Ва ўзросце двух-трох год, калі дзіця пачынае гаварыць аб сабе ў першай асобе: «Я», — у ім абуджаецца вялікае імкненне да самастойнасці. Яму хочацца апрацаваць без дапамогі дарослых, мыцца без іх садзейнасці. Яно часта паўтарае:

— Я сам!

Разам з тым, у гэтыя-ж гады дзіця, якое авалодала навыкамі хадзьбы і мовы, імкнецца да пазнання навакольнага, хоча ўсё паглядзець, да ўсяго дакрануцца, часам нават зламаць рэч, каб убачыць, што знаходзіцца ў сярэдзіне.

Дарослыя, аберагаючы сябе ад лішніх клопатаў (напрыклад, не жадаючы памыць лішні раз сукенку, аблітую і запэканую ў час самастойнага ўмывання і самастойнай яды), не даюць дзіцяці праявіць сваю актыўнасць. Аберагаючы рэчы, цацкі, дарослыя штохвілінна спыняюць малога:

— Нельга!.. Не чапай!.. Не смей!..

Безумоўна, дзіця з самых малых год павінна цвёрда ведаць, што некаторых рэчаў рабіць нельга: напрыклад, садзіцца на падаконнік адчыненага акна, падыходзіць да запаленага прымуса, карасінкі, пліты. Але ў гэтых выпадках трэба заўсёды падрабязна тлумачыць прычыны забароны і старацца, каб яны былі не шматлікія.

Абмяжоўваючы-ж дзіця штохвілінна ў яго самастойнасці, засцерагаючы яго на кожным кроку, прычым часта без усякага матыву, — мы можам, з аднаго боку, выклікаць у дзіцяці ўпартасць, а з другога — садзейнічаць развіццю ў яго нерашучасці, падавіць яго ініцыятыву.

Задача бацькоў — выхаваць дзяцей бадзёрымі, вынослівымі, актыўнымі, ініцыятыўнымі. Для дасягнення гэтага трэба ісці насустрач імкненню дзіцяці да самастойнасці: не звяртаць увагі на тое, што ў час яды яно запэкае свой касцюм, разалье частку яды; запасціся цярплівасцю, калі малое, самастойна апрачанае, затрымлівае бацькоў павольнасцю і няспрытнасцю сваіх рухаў; не настойваць (са страху, што дзіця ўпадзе), каб яно хадзіла «за ручку», калі яму хочацца хадзіць аднаму.

Як правільна разабраць свіную тушу

За суткі перад забоем свінні не даюць ніякай ежы, а толькі ваду. Гэтым дасягаецца амаль поўнае ачышчэнне страўніка і кішак ад змесціва; акрамя таго гэта аблягчае патрашэнне свінні і ачыстку вантроб, а таксама садзейнічае абясцроўліванню, ад чаго мяса захоўваецца даўжэй. Перад забоем рэкамендуецца даць жывёле поўны спакой: гэта таксама ўплывае на захаванасць мяса. Не трэба нічым удараць свінню, каб не было кровападцёкаў: ад гэтага мяса і сала цягнуць і псуецца.

Самы забой трэба рабіць хутка і нечакана для свінні: свінню бяруць за процілеглую ад байца пярэдняю нагу, хутка валяць жывёлу і падсаджаюць нож пад левую лапатку. Забітую свінню трэба хутка падвесіць галавой уніз, каб зручна было сабраць кроў, зняць скуру і выняць вантробы. Патрашыць трэба адразу, пакуль туша не астыла, — тады вантробы выбіраюцца лягчэй.

Спачатку разразаюць скуру паміж заднімі нагамі на месцы скрыжавання тазавых касцей; разрез прадоўжыць уніз, удоўж жывата. Выразаць канец прамой кішкі, перавязаць яго моцна вярочкай і выбраць усе вантробы, стараючыся не патрывожыць жоўчны і мачавы пузыры. Затым тушу прамываюць, выціраюць ручніком і даюць астыць на працягу сутак, не менш.

Адсякаюць заднія ногі (шынкi) заразжа за маклакамі.

Адсякаюць галаву непасрэдна за вушамі.

Аддзяляюць лапаткі. Рассякаюць рэшту тушы ўдоўж хрыбта на дзве часткі. Выразаюць грудзінкі. Дзве спінныя часткі, якія пры гэтым застаюцца, ідуць галоўным чынам для смажання.

ПАСОЛКА СВІНІНЫ

Шынкi, а часам і лапаткі засольваюць, атрымліваючы такім чынам вяндліну.

У дробных лапатак выразаюць косці, мякаць згортваюць рулетам і перавязваюць.

Пасолка робіцца двума спосабамі: сухім і мокрым.

Пры пасолцы, акрамя солі, патрэбны цукар, селітра, лаўровы ліст, перац гарошкам, аніс, кмен.

Пасолка ў расоле. На 100 кілограмаў мяса ўзяць 8 кілограмаў солі, 0,8 кілограма цукру, 64 грамы селітры; усё гэта растварыць у 18 літрах кіпячонай вады (неабходна назіраць, каб селітра растварылася ўся, інакш вяндліна атрымаецца наздраватай).

Прызначаныя для пасолу кавалкі свініны скласці ў чыстую драўляную кадку і заліць халодным расолам. Каб кавалкі не паднімаліся, іх трэба прыкрыць драўляным кружком з адтулінамі і пакласці зверху лёгкі груз з чыстых каменяў. Праз кожныя дзесяць дзён засоленыя кавалкі перакладаюць — ніжнія наверх і верхнія ўніз.

Засол працягваецца ад 6 да 8 тыдняў, у залежнасці ад велічыні кавалкаў.

У пасолку мяса павінна быць пакладзена астыўшае (астыўшае лепш захоў-

ваецца пасля пасолкі), але не марозанае.

Пры сухім пасоле мяса будзе менш смачнае, чым у расоле, але далей захаваецца.

Кавалкі свініны націраюць сумессю: на 100 кілограмаў мяса бяруць 5 кілограмаў солі, 2 кілограмы цукру, 156 грамаў селітры (дробнай).

Нацёртыя гэтай сумессю кавалкі свініны пакласці на драўляную рашотку, скурай уніз, у прахладнае месца. Праз некалькі дзён шынкi зноў націраюць, але колькасць сумесі не павялічваюць. Сярэднія і дробныя шынкi прасольваюцца за 2—3 тыдні, буйныя — за 4—5 тыдняў.

Затым свініну вымаюць і, атросшы лішнюю соль, вешаюць у прахладным месцы для падсушвання. Гэтак сама падвешваюць шынкi і з расолу.

Пасля засолу шынкi трэба добра закапціць: гэта засцерагае прадукты ад псавання і надае ім асаблівы смак. У хатніх умовах, калі няма капцільні, можна закапціць у коміне.

Часам здараецца, што свініна выходзіць вельмі салёная; гэты недахоп можна выправіць, апусціўшы яе ў халодную ваду, якую неабходна мяняць.

На адвары свініны можна згатаваць добры боршч і гарохавы суп.

ВЫКАРЫСТАННЕ КРЫВІ

Кроў змяшчае ў сабе шмат бялку і з'яўляецца добрым харчовым прадуктам. Акрамя таго яна можа быць скарыстана на корм жывёле і як угнаенне.

Сабраную пры забоі кроў трэба раз-жа збіць мяцёлачкай для выдзялення так званага фібрына, які выклікае згортванне крыві. Для захавання крыві неабходна крыху дадаць солі. Кроў захоўваць доўга нельга: яна хутка псуецца.

З крыві можна прыгатаваць крывяную каўбасу і катлеты.

ПАДРЫХТОўКА КІШАК ДЛЯ КАўБАС І САСІСАК

Вынятыя з тушы і складзеныя асобна кішкі апрацоўваюць наступным спосабам.

Тонкія кішкі перавязваюць вярочкай ля страўніка і сляпой кішкі і адразаюць. Затым як тоўстыя, так і тонкія кішкі асцярожна, каб не парваць іх, аддзіраюць ад брыжэйкі і саскрабаюць з іх тлушч тупым нажом; затым выціскаюць — для выдзялення з іх рэшткі змесціва — і прамываюць (з дапамогаю лейкі) вадой.

Прамытыя кішкі кладуць у гарачую ваду (40—50 градусаў) гадзіны на 3—4, каб кішкі адмоклі і абалонка лёгка здзіралася.

Для саскрабання ўнутранага слізистага слою кішкі выварачваюць з дапамогай круглай палкі. Вывернутыя кішкі зноў замочваюць: тонкія кішкі — у цёплай вадзе, а тоўстыя — у гарчай — і саскрабаюць ўнутраную абалонку. Прамытыя кішкі зноў выварачваюць на адваротны бок. У хатняй гаспадарцы

кішкі можна нарэзаць невялікімі кавалкамі.

Свіныя страўнікі ачышчаюцца гэтак сама, як і ў буйнай жывёлы, і ідуць для набіўкі каўбасных вырабаў. Фаршам для набівання кішак служыць змесціва галавы і розныя абрэзкі.

Галава і ногі, абвараныя і ачышчаныя, ідуць для прыгатавання студня. Акрамя таго звараныя ногі можна абсмажыць (пасля варкі), і даць як другое блюда. Мазгі і язык варацца асобна.

У тлустай свініны на спінной частцы бывае тоўсты слой тлушчу; яго неабходна зрэзаць і пасаліць. Перасыпаць густа соллю без селітры. Прасольваецца за 1—2 месяцы.

Як змагацца з вільгаццю

Вільгаць у кватэры вельмі шкодна адбіваецца на здароўі. Людзі, якія жывуць у сырым пакоі, часта ўстаюць раніцай з галаўным болем, агульнай разбітасцю. Вільгаць у пакоі садзейнічае ўзнікненню рэўматызма, ангін, бронхітаў і іншых прастудных захворванняў.

Чаму ўзнікае вільгаць у памяшканні? У гэтым вінаваты не толькі будаўнікі. Часцей за ўсё віна кладзецца на саміх жыхароў, якія няправільна ўтрымліваюць кватэру. Пры мыцці бялізны ў пакоі павялічваецца колькасць вадзяной пары ў паветры. Калі кватэра не праветрываецца або дрэнна праветрываецца, то гэтая пара ў выглядзе дробных кропелек вады асядае на халодных сценах і аконных шыбах.

Няправільнае ацяпленне, рэзкія змены тэмпературы на працягу сутак таксама садзейнічаюць ператварэнню часткі вадзяной пары ў найдрабнейшыя кропелькі вады. У вільготных памяшканнях лепш паліць печ два разы ў суткі, чым спальваць тую-ж колькасць паліва ў адзін раз, няроўнамерна павышаючы тэмпературу ў памяшканні.

Часта прысоўваюць шчыльна мэблю да халодных і вільготных сцен, вешаюць на іх тоўстыя дываны. Гэта — няправільна. Мэбля і дываны пераждваюць падыходу да сцен цёплага паветра. Атрымліваецца вялікая розніца ў тэмпературы паветра каля сцяны і ў астатняй частцы пакоя, што таксама вядзе да павелічэння вільгаці. Дываны трэба вешаць толькі на загадзя высушаныя сцены.

Ежу трэба гатаваць у кухні або ў іншым прыстасаваным для гэтай мэты памяшканні, толькі не ў жылым пакоі, бо пры гэтым павялічваецца вільгаць.

Якія меры засцерагаюць ад з'яўлення вільгаці ў кватэры?

1. Не мойце ў жылым пакоі бялізну і не гатуйце ежу.

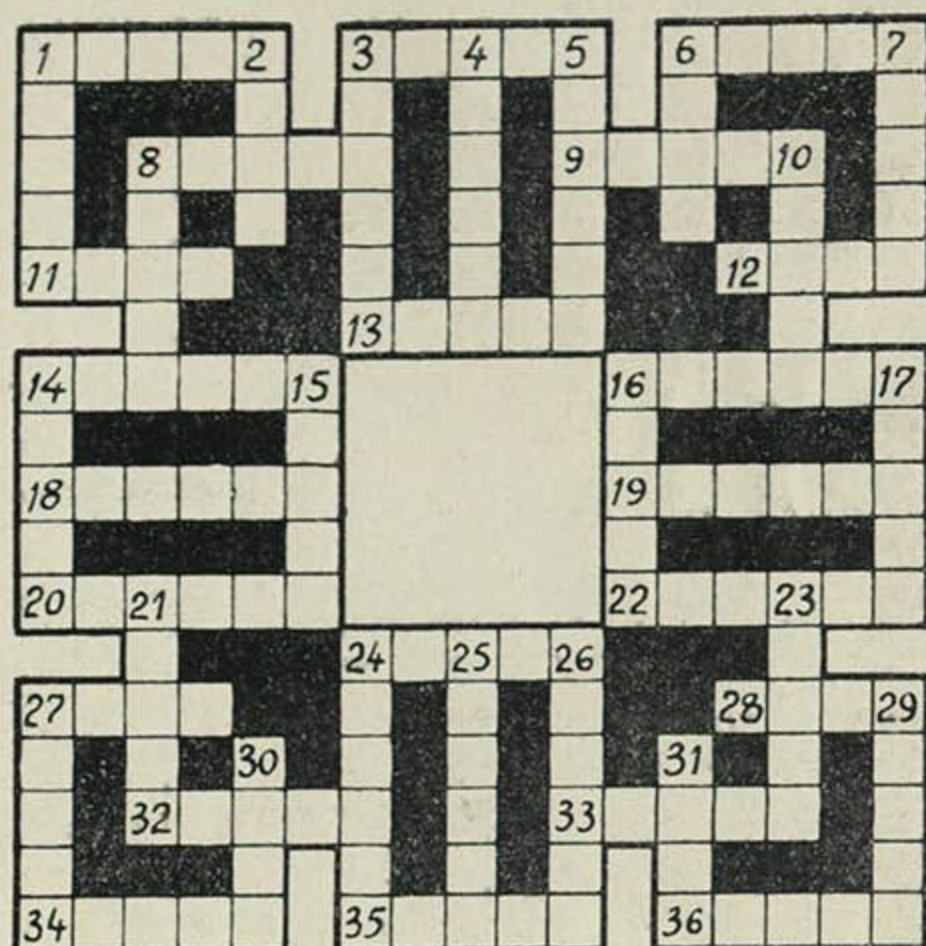
2. Рэгулярна, не менш двух раз у суткі, праветрываць пакой (раніцай і вечарам перад адыходам да сну). Асабліва старанна праветрываць памяшканне ў час мыцця бялізны і прыгатавання ежы. Калі ў кватэры няма фортак, выкарыстоўвайце для праветрывання коміны.

3. Рэгулярна ацяпляйце кватэру, не дапускаючы рэзкіх ваганняў тэмпературы паветра.

Падумайце, з якіх твораў Янкі Купалы — народнага паэта Беларусі — узяты наступныя строфы:

1. «Аб Сталіне-сейбіту песня мая,
А песня ад сэрца і звонка, як медзь,
Якую ў жніво пая ў полі жняя,
Якую ў касьбу пая ў лузе касец».
2. «Выпраўляла маці сына
З калгасных загонаў,
Каб служыў той верна, ўчынна
Арміі Чырвонай».
3. «Ка мне ў госці з прывітаннем шчырым
І з песнямі калгаснікі прышлі».
4. «Пайшлі ў госці мама, тата,
Голас свой панеслі,
Ну, а я пільную хату,
Сяджу сабе ў крэсле».
5. «Жыві у радасці і ў шчасці,
У яснай долі, слаўнай волі,
Няхай праклятыя напасці
Цябе, брат, не крануць ніколі».
6. «Сыноў бацька сваіх кліча
На нараду ў хату,
А ўрачыста, як-бы кліча
На якое свята».
7. «А на рэчцы на Арэсе
Растуць окцябраты,
Піонеры, комсамольцы —
З большэвіцкім гартам».
8. «Паміж пустак, балот Беларускай зямлі,
На ўзбярэжжы ракі шумнаецнай,
Дрэме памятка дзён, што ў нябыт уцяклі, —
Ўздзірванелы курган векавечны».
9. «Яго высокую магілу —
Дзе лес ды вецер панаваў —
Знаць, што вялікую меў сілу,
«Магілай льва» народ назваў».

Па гарызанталі:

1. Невялікі літаратурны твор.
3. Пункт для кіравання рухам.
6. Сашнік у плуга.
8. Павага.
9. Сорт яблык.
11. Плод.
12. Вытрымка, цвёрдасць характару.
13. Частка твора.
14. Дэкаратыўны кустарнік.
16. Верш з легендарным або казачным сюжэтам.
18. Адважны чалавек.
19. Сок кветак.
20. Нядаўна атрыманыя весткі.
22. Сталіца вялікай дзяржавы.
24. Спарыўная гульня.
27. Штучнае ўгнаенне.
28. Папера для аклейкі сцен.
32. Матэрыял.
33. Аздаба са сплеченых кветак.
34. Плод дрэва.
35. Адна з старон трохкутніка.
36. Прылада для земляных работ.

Па вертыкалі:

1. Вадкае паліва.
2. Значэнне.
3. Насціл падлогі.
4. Вадзіцель самалёта.
5. Экскурсант.
6. Рака ў СССР.
7. Хатняя вопратка.
8. Яечкі шаўкапрада.
10. Напрамак дарогі.
14. Нахіленая паверхня.
15. Збожжа, пасеянае вясной.
16. Матэматычны тэрмін.
17. Артэрыя.
21. Хімічны тэрмін.
23. Пасудзіна.
24. Спецыяліст.
25. Эпоха каменнага века.
26. Сістэма светабудовы.
27. Колькасць экзemplяраў.
29. Туманная залопа.
30. Папярэдні накід.
31. Малады чалавек.

Паважаныя таварышы чытачы!

Рэдакцыйная калегія часопіса «Работніца і сялянка» просіць Вас падзяліцца сваімі ўражаннямі аб часопісе: якія спадабаліся Вам карэспандэнцыі, нарысы, апавяданні, карысныя парады, апублікаваныя ў гэтым годзе. Пажадана ведаць таксама, якія недахопы Вы заўважылі ў часопісе. Адначасова просім напісаць,

аб чым Вы хацелі-б прачытаць у часопісе ў наступным годзе, якія парады мець ад урачоў, педагогаў, на якія пытанні атрымаць адказ.

Чакаем Ваших пажаданняў і заўваг.

Просім своечасова аформіць падпіску на 1952 год.

Рэдакцыйная калегія

На першай старонцы вокладкі: стаханаўка-свідравальшчыца Мінскага аўтазавода Ніна Камінская.
На чацвёртай старонцы вокладкі: новы будынак Мінскага універмага.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. ИЗДАНИЕ ЦК КП(б)Б.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Пушкіна, 55.
АТ 55325 Тыраж 15.000.

Тэл. 2-33-03.
Падпісана да друку 23/XI-51 г.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Зак. № 556

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Пушкіна, 55.

Цана 1 руб. 50 кап.

Да гэтага нумара прыкладаецца выкрайка.

1844

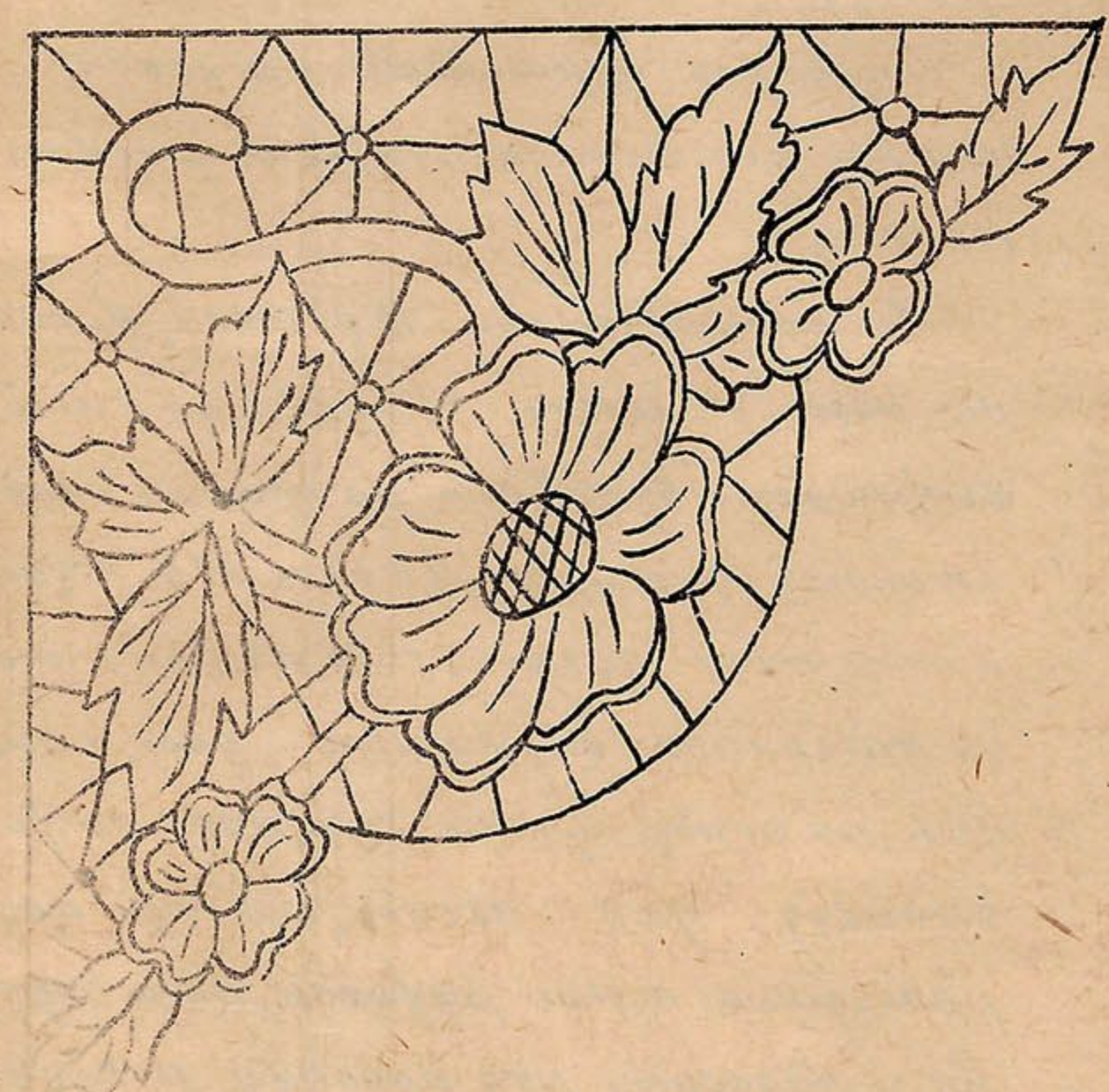
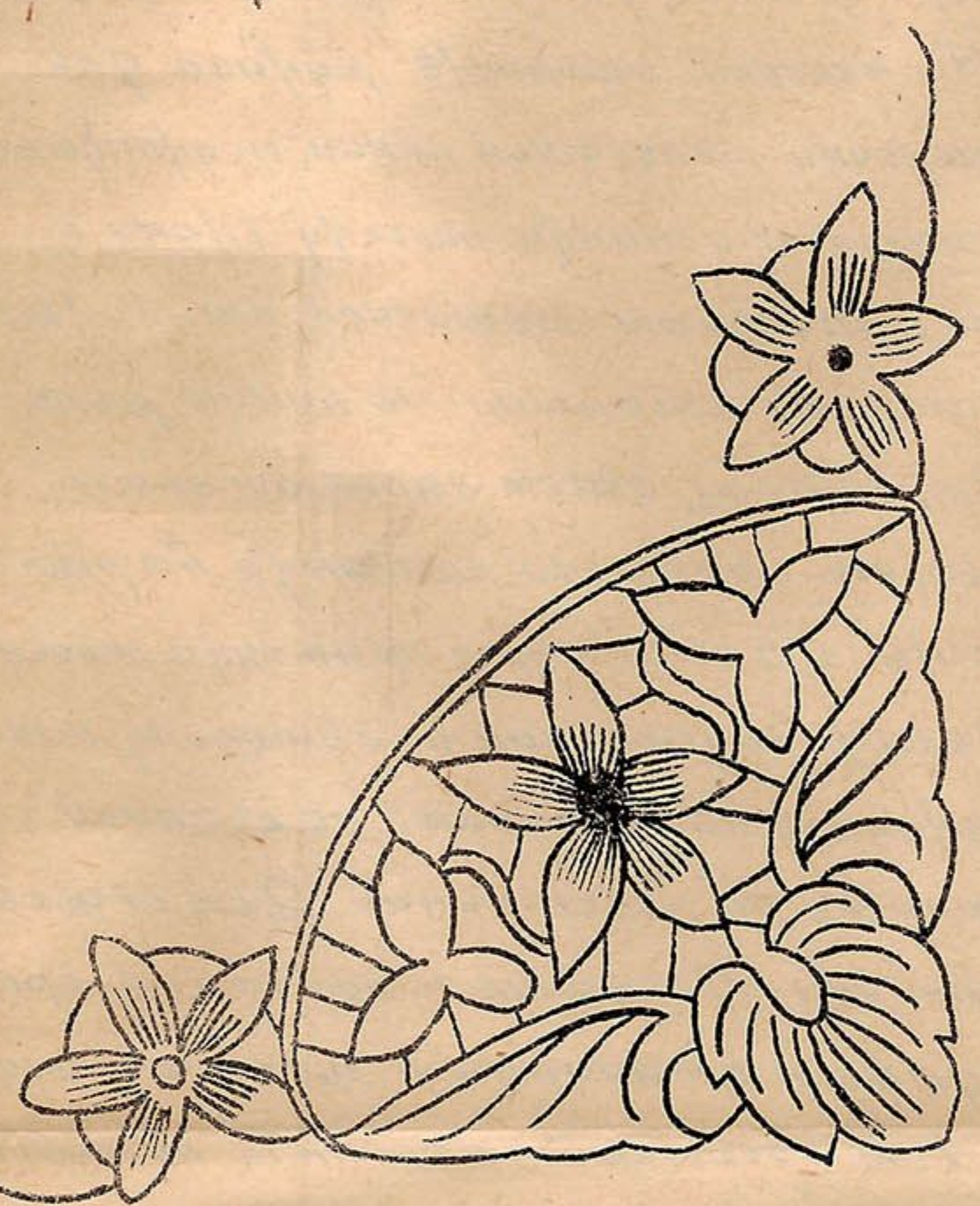
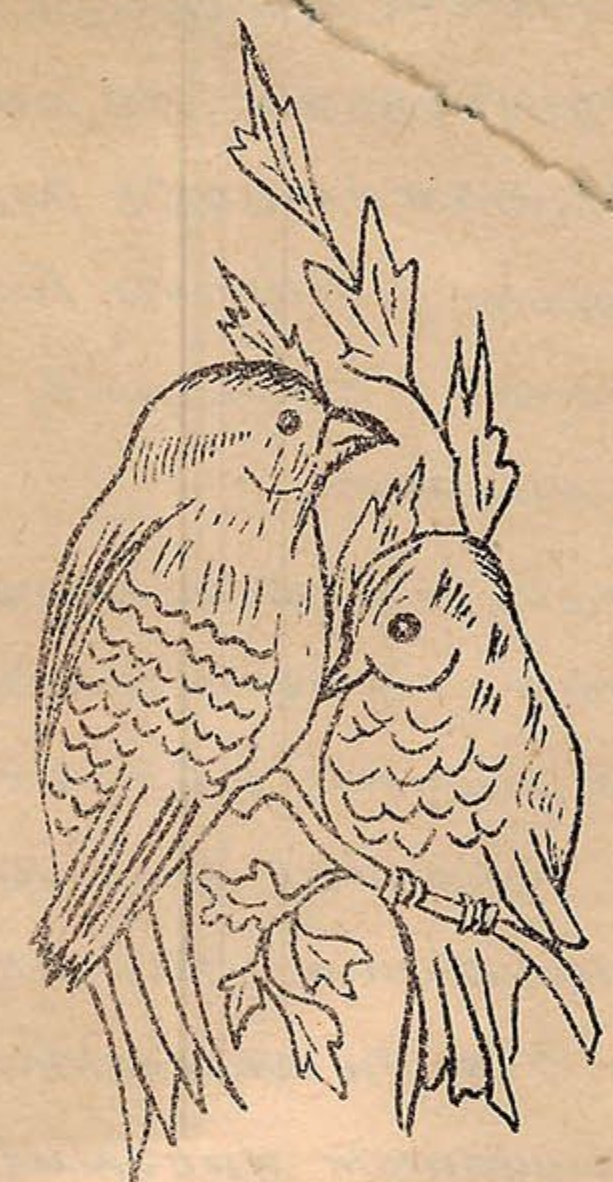
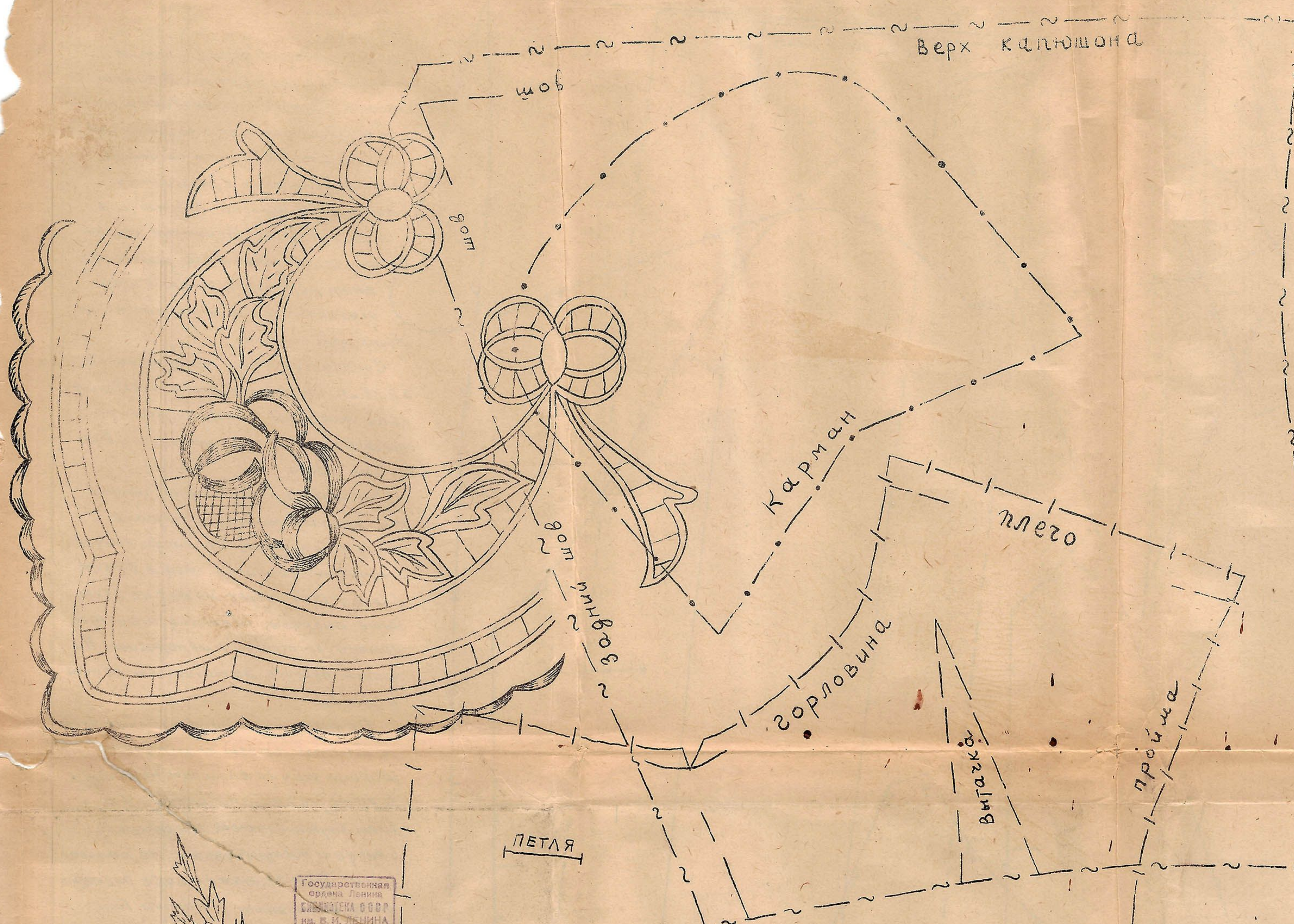
БЕСПЛАТНОЕ ПРИЛОЖЕНИЕ
к журналу "Работница і сялянка"
№ 11 1951 год

Делисезонное пальто из
драпа для девочки 4-5 лет.

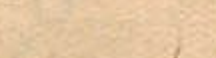
Пальто прямое, двухбортное, с капюшоном и накладными карманами. Борты, капюшон и карманы широко отстрочены. Спинка гладкая, рукав ровный. Три желанных края капюшона и низ рукавов можно отделать меховой опушкой.

Условные обозначения:

1. Полозка 2 дет. — | — | — | — |
2. Спинка 1 дет. — x — x — x
3. Рукав верх. 2 дет. — < — < —
4. Рукав нижн. 2 дет. — — — —
5. Подборот 2 дет. — o — o — o
6. Капюшон 2 дет. — s — s — s
7. Карман 2 дет. — . — . — .

1. Спинка — 2 дет.
2. Полочка — 2 дет.
3. Рукав верх. полов. 2 дет.
4. Рукав нижн. полов. 2 дет.
5. Воротнич верхний 1 дет.
6. Воротнич нижний 2 дет.
7. Листочка бокового кармана — 2 дет.
8. Подзор бокового кармана — 2 дет.
9. Пояс 1 дет.
10. Пряжка и пояс 1 дет.
11. Подворот 2 дет.

Подпальство свободной формы, с поясом и застежкой на три пуговицы. Воротничок оловянный. Плечи с вытачками от плечевых и боковыми продольными карманами листочкой. Спинка со швом посередине. Рукава двухшовные, с рельефными линиями на верхней половине в виде манжеты. Воротничок, плечевые, борта, шов спинки, рельефные линии рукавов и боковые швы отделаны строчкой шириной 2 см, подкладкой до низа.

Спинку стачивают швом шириной в 2,75 см. Шов заутюживают в сторону левой полспинки и настрачивают по лицевой стороне на расстоянии 2 см от шва стачки.

Ни полочки заделывают пререзные форманы листочкой согласно линии на чертёме. Вытачки выкачивают шириной шва в 0,75 см. Конец шва сводят на нет на 1,5 см. ниже разреза. Швы заутюживают. Полочки заготавливают из парусины. На правой полочке вымачивают петлю в рамку.

Покрытию дорта профнастила из кров-
ли. Боковые срезы стачивают.
Ширина шва со стороны потолка
2,75 см, со стороны ступицы 0,75 см.
Швы задувают на сторону
ступицы и настрачивают на рассто-
янии 2 см от шва стачку. Плечевые
срезы стачивают / ширина 1 см /,
посыпая ступицу посредине.
Швы раздувают, после.

Борта облачают подбоятами швом шириной в 0,75 см. Верстники обрабатывают в облачку швом шириной в 0,75 см и втачивают в горловину, ширина шва 1 см. Шов заутюживают. Низ полученного подбоята на 2 см на вывернутого сторону и подшивают крестиком.

На верхний полосу рукава для настрочки рельефной линии, подкладывает со стороны изнанки полосу тфени и пристрачивает машинной строчкой с лицевой стороны по линии рельефа 1 см. чертм/, затем застрачивает рельеф со стороны изнанки на расстоянии 0,5 см от шва притачки полески. Рельеф заутюживают в сторону низа рукава и настрачивают по лицевой стороне на расстоянии 2 см от шва заутачки. Передние и полные срезы рукавов стачивают швом шпунтовой в 1 см, косая верхнюю полосу по линии полта. Швы заутюживают.

Низ рукавов подгибают на 3 см.
Рукава вшивают в проймы швом
шириной в 1 см. Швы заутюживают в сторо-
ну рукава.

Пояс стачен швом шириной в 0,5 см.
На прямой конец пояса пришивают
пряжку.

Пуговицы пришивают на левой
полоuche соответственно расположению
петель.

На выкройке даны 12 деталей, кроме
из № 19: детали № 1, 2, 3, 4, 6, 8 и 11.
Выкраивают бровей — на правую и левую
стороны фигуры. Деталь № 5 показана
в половинном размере; ее выкраивают
из материала, сложенного вдвое середи-
ной по глубине. Кроме того, надо выкроить
обтачку для петель, полоску под
реальными линиями рукавов, вта-
чку и кармашки под полоску и пово-
рестник.

Выкройка дана на 48 размер.
Расход ткани при ширине 126 см - 2 м 30 см.

1 Вскрыта взята из "Журнала Мад"
№ 3 1951 г.